

Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo
Yéesu Kiristaa ee
Marka
bínfa
Wo'eencii légis Këyítfiida

Wii wërí en Hewhewii Marka bínfa. Marka nak bokéeríi ga apotaa'caa Yéesu, wayee ya taabeera na Pool ee ya bokin ban kilégëy na Pee'. En ki'ena, iñcii ya bín ga këyítfiida ya kelohca ga Pee' ga wii yaama en na kijangat buwaa loo kipeskaa Yéesu ga ëldúnada.

Hewhewii wiima, Marka bídí'wa buwaa enussii yaawúu'da kiteebba an kayoh-kayohda Yéesu yërí en Kowukii Kooh. Kooh wo'in ga Këyítfaa fisela'í'faa an hay kilaak baa ya wos kimúsal bu-Isarayeel, heetaagari. Ga wii Yéesu hay ëldúnada lak bu-Room te'in kúlkaa Isarayeel baa nguuruk ga dookba. Bu-Isarayeel nak foogee an Kiristaanii Kooh dígeebada hayaa, ya hay kikaal bu-Room. Wayee enéeríi kikaal bu-Room tahee Yéesu kihay. Kimúsal buwaa took ki'on Seytaani bíinj, ba took kirécuk baakaa'caagaba, ba taabukkiida bërí tahhi kihay.

Marka bín ga këyítfi fii iñcaa Yéesu tum ga ëldúnada na caa ya jëgí' buwaa, na ban iñaa aaw ga kikaankaa na kimílískaa Yéesu. Yéesu jangatee buwaa ee yërëméeríi wo'eenci; ya yaa wëkí' buwaa ga dúukoolcaagaba, ya yaa kaal rafcaa ga buwaa, ya yaa tum enaama

cidóoyí'-waa'. Wayee ya mosoo kibëwí' hafci hidaa ga daa ya enee Kowu Koohda. Ndaga «Kowukii bii» hayéeríi ëldúna ki'am buwii, ya erohha kumuunkaagari en d'anaa biyewin múc (Marka 10: 45).

Buwaa kuliyuk ga yaawúu'caada sagussari, ba appari. Béeb baa taabuk Yéesu jomin kon kitook kiday coonucaa en tóoh, ee ya bok kinguuruk nari bes.

Fu yiima fu jaŋ këyítíi fiida, fu hay took an Yéesu ya Kowu Kooh kayoh-kayohdane, fodaa soldaaraa yiyaakyaa wo'eeka an: «Kayoh-kayohda, bii yii enee Kowu Kooh!» (15: 39).

Këyítíi Marka bín ga loo Yéesuda tíidoh anee:

- 1 - Jangataa Saŋ-Bëtís (1: 1-8)
- 2 - Seytaani fí'ta Yéesu (1: 9-13)
- 3 - Yéesu tessa ga gohaa Gëllílee (1: 14-9: 50)
- 4 - Yéesu meyooha gohaa Gëllílee ka'ta Yéerúsaleem (10: 1-52)
- 5 - Bescaa méeñjoh ga kipeskaa Yéesuda (11: 1-15: 47)
- 6 - Yéesu mílíssa ga kikaan (16: 1-8)
- 7 - Yéesu teewukohha ga tëlíbéecaagari (16: 9-20)

Jangataa Saŋ-Bëtís

(Mëccëe 3: 1-12; Lúkkaa 3: 1-18; Saŋ 1: 6-9,15-30)

¹ *Hewhewii winéwí'wii wo' ga loo Yéesu Kiristaa, Kowukii Koohda, daloh anee:

² Fodaa daa Ísayíi, seldíiga-Koojaa bín ga Këyítfaada; Kooh wo' da an:

«Mi yii wos bo''oo, yaa dëwrukanndaa, ki-waayuk waasungaraa.

³ Laakin koonaa-bo', kaa en na kiwo' didóolí' ga duuy ëgí'-dúndagaa an:

Waayukfat Ha'mudii waasii, júwí'dfatti tuwaas-waastii!»*

⁴ Baama ennda Saṅ. Ya hayya, yaa bëtísi' buwaa ga ëgí'-dúndagaa. Ya yaa jangat an buwaa súpítat kipeskaagaba, ba bëtísi'u, en danaa baakaa'caagaba bayalu.

⁵ Kúlkaa Yúudée tooh na buwaa dëk Yéerusaleemda baa mey baa aaw gari. Ba baa récuk baakaa'caagaba ga fikíi béeb ee Saṅ yaa bëtísi'ba ga húlúwaa Yúrdeṅ.

⁶ Saṅ ekukee kúltífaa terohu na fënúf geeleem, ya pokukka liib-on ga kenohkaa✧. Ya daanee kiñam pay na kúum. ⁷ Ya jangatee an:

- Laakin baa en na kihay ga fenoоро ee yëri wëñjoo kiyak fúuf. Mi jutuutin sah ga kidaal kipëkís liibcaa ñafa'caagari. ⁸ Mi, mi bëtísi'inndúu ga músú; ya nak, ya bëtísi'anndúu ga Helaa yisela'í'yaa.

Saṅ bëtísi''a Yéesu ga músúmaa

⁹ Waa ennda da, Yéesu meyooha dëkaa Nasareet ga gohaa Gëlílee, ya hayya, Saṅ bëtísi''ari ga húlúwaa Yúrdeṅ. ¹⁰ Ga daa Yéesu en na kimey ga músúmaada, ya hotta asamaan lëgisukka. Helaa Kooh, fodii ho', yaa yoosuk

* **1:3** 1: 3 Malasíi 3: 1; Ísayíi 40: 3 béestíru fodaa daa bínsee ga kiGerek músúfa. ✧ **1:6** 1: 6 Malkat 2 Buu' 1: 8.

ga dookci. ¹¹ Laakka koonaa meyoh dook Kooh, wo''a an:

- Fu yëri en Kowukiigoo mi keeñukda. Keeñjoo soosin garaa✧.

Fíraa Seytaani na Yéesu

(Mëccëe 4: 1-11; Lúkkaa 4: 1-13)

¹² Ga saasi, Helaa yisela'í'yaa woocca Yéesu, bayyari dekat, ëgí'-dúndaŋ. Ya ennda da bes cidaaŋkaah-nikiis. ¹³ Waa ya en daama, Seytaani íisээрíiri kifí'. Yéesu enee daama na rapcaa ee malaakacaa baa toputu''i.

Yéesu dalla kijangat ga gohaa Gëllílee

(Mëccëe 4: 12-17; Lúkkaa 4: 14-15)

¹⁴ Yéesu ka'ta gohaa Gëllílee, wiima lak Saŋ abuunun ga kasu†. Ya yaa jangat ga gohaama Hewhewaa winéwí'waa meyoh ga Koohda.

¹⁵ Ya wo'ee an:

- Wahtii le'in ee Nguuraa Kooh deeyin. Súpítat kipeskiigarú, dú gëm Hewhewii winéwí'wii!

Yéesu bayya mbaaloh binikiis

(Mëccëe 4: 18-22; Lúkkaa 5: 1-11; Saŋ 1: 35-43)

¹⁶ Daa Yéesu kooree ga seereenaa giiyaa Gëllíleeda, ya hotta mbaaloh banak: Simoŋ na Andari këmëeŋkíci, ba baa wees mbaal ga giiyaa. ¹⁷ Yéesu wo''aba an:

- Taabukattoo, mi hayyúu kitum bimbaaloh bo'.

✧ **1:11** 1: 11 Mëdírohat na Kañcaa 2: 7; Ísayii 42: 1.

† **1:14** 1: 14 Saŋ yaa bëtísi'ee buwaa ga húlúwaa Yúrdenŋa, yëri wo'u dii.

18 Ga saasi, ba foñnja mbaalcaagaba, ba baa taabukki. 19 Ya ka'ta bi ga fíkíi, ya hotta towutaa Sebedee: Saak na Saṅ, kēmēenjíci. Ba enee ga gaal-loocaagaba, baa hēwíraat mbaalcaa. 20 Yéesu dallaba kibay; ba foñnja Sebedee, paamba na lēgēyohcaa ga gaal-loocaa, baa taabukki.

*Yéesu wēkí'ta baa laak raḅ
(Lúkkaa 4: 31-37)*

21 Yéesu na tēelíbéecaagari le'ussa dēkaa Kafarnawom. Ga besaa Sabat, Yéesu aassa jaangu-yaawúuraa, ya aawwa kijégíroh. 22 Buwaa waaru'seera lool ga jégírohaagari, ndaga ya en na kijégírohaa, ya yērēmoo wo'eenci fodaa jégíroh-waascaa.

23 Bērii, laakka baa aas jaangu-yaawúuraagaba, ee enee baa laak raḅ. Ya yaa fiip an:

24 - Yéesu Nasareet, fu naríi ya? Fu hayyíi kidúbíre? Mi ínohin bii fu endá. Fu yērí en bii yisela'í'yii meyoh ga Koohda!

25 Yéesu gétta rawaa, wo''ari an:

- Dekoha, fu meyoh ga bii!

26 Fodaama, rawaa saylukohha baa saylukoh ciméeskí', lessa koonaa kiyaak, meyohha gari. 27 Buwaa enee daamaḍa bééḅba jaahli'ussa ga iñaama, bi ba baa wo' ga díkaantiba an:

- Iñii yii man na? Ati jëgíroh wi'as! Bii yii wo'i wo'een wínoo‡, ee bi ga rabcii sah tumsi iñaa ya nakohda!

²⁸ Meyohha da, teekaa Yéesu dalla kisíw daa en béeb ga gohaa Gélílee.

Yéesu wëkí'ta payam Pee' na bibo' biyewin biliis

(Mëccëe 8: 14-17; Lúkkaa 4: 38-41; Mëccëe 4: 23-25)

²⁹ Waa ba meyoh jaangu-yaawúuraa, ba ka'ta kaan biSimon na Andari, taabussa na Saak na Saŋ. ³⁰ Lak payam Simon yibeti faanukin, tamoh hen. Yéesu dallaka kiyéegalú. ³¹ Daa ya le' bi gari, ya ammba yahaa, bëwí'tari. Ga ðekataama faanfaa yímba. Lëehí'ta ya yaa toputu'ba. ³² Ga noh-soosaa lak nohaa aasin§, Yéesu haydohdússa dúukoolí'caa tooh na ha'-rabcaa. ³³ Ee bu-dëkaa tooh nëgírukohusee ga hal-kaanfaama. ³⁴ Ya wëkí'ta fo' biyewin baa laakin dúukoolcaa bokkii. Ya kaalla ban rab biyewin ga buwaa, ee ya onéeríi rabcaama kiwo' yen ndaga ba ínoheera baa ya enda*.

Yéesu wílla Gélílee

(Lúkkaa 4: 42-44)

³⁵ Ga kímáa cuut, lak Kooh lís kiñúus, Yéesu kolukka, ya meyca yaa yah daa wéetin.

‡ **1:27** 1: 27 Ga daa bíncaa hëgisohuufa na topda, laakin buwaa bín fodii dii: ati waas wi'as waa mey na dooli! Bi ga rabcii sah ba tumi iñaa ya nakbada. § **1:32** 1: 32 Besaa Sabat leehi ga lak nohaa aasin bi tu'oltaa ðewi kimeyda hotukin. * **1:34** 1: 34 Yéesu waaréeríi rabcaa jangat teekaagari ga buwaa.

Daama, yaa kím Kooh. ³⁶ Simon na buwaa ensee narífa baa raassusi. ³⁷ Daa ba hoteeri, ba wo'ari an:

- Béeb buwii bii raassaa.

³⁸ Ya taassaba an:

- Du yahat dekat wiliis, ga dëkcii ga ya-haaniida, doonaa mi mín kijangatnee buwaa daamafa ban. Iñaama yëri tahhoo dii kimey.

³⁹ Fodaama, ya wíilla Gëllílee tóoh, yaa jang-gat buwaa ga jaangu-yaawúu'caa, ee yaa kaal rabcaa ga buwaa.

*Yéesu wëkí'ta baa bay dúukool gaana
(Mëccëe 8: 1-4; Lúkkaa 5: 12-16; Lúkkaa
17: 12-19)*

⁴⁰ Laakka bo' yaa bay dúukool-gaana hayya ga Yéesu, yí'a ga fikiici, yaa kímmbi an:

- Fu waa'kanaa, fu míninndoo kiwëkí'†.

⁴¹ Yéesu laakka yërmaandi wiyaak gari. Ya lëriisa yahaagari, le'a ga baa, wo'ari an:

- Mi waarinka, waka!

⁴² Ga saasi, dúukool-gaanaa meyooha ga baa, baa wakka. ⁴³ Lëhí'ta Yéesu dallari ki'ebil, dínggari na wo'een ciyëgísi' ⁴⁴ an:

- Abukaa ga kiwo' bo' inii mi tumi'taada, wayee kara, fu teewohnee haffu ga sarahohaa ee fu tum sarahaa Móyíis nakoh ga kisetki-igaraada. En danaa iñaama hay kiteeb béeb an fu setin*.

⁴⁵ Baa nak meyooha daama, ya ennda ga kibéestí' na kilíbaacoh iña laakee yaama. Iñaama tahha bi Yéesu mínséeríi ki'aas dëk

† **1:40** 1: 40 Malkat Mëccëe 8: 2 na iña béestíru gafa.

☆ **1:44** 1: 44 Malkat Léwítík 14: 2-32.

wiinoo ga fíkii béeb; ya nammba kites ga fooh, ga dekatcaa laakoo ken, wayee buwaa baa meyoh daa en béeb baa hay gari daama.

2

Yéesu wéki'ta baa lafañin

(Méccëe 9: 1-8; Lúkkaa 5: 17-26; Saŋ 10: 31-38)

¹ Bes cera tíkka ga, Yéesu sooffa Kafarna-wom. Buwaa yéeŋga an ya yaa ga kaan-faa*. ² Bo' biyewin nēgírukohussa ga duuy kaanfaa, bi laakissii daa bo' tuukan, enndii sah ga fíkii hal-kaadaa. Ya yaa yéegalba wo'eenaa Kooh. ³ Bibo' hayussa gari, haydo-hdussi baa lafañin. Yaal binikiis bērí teem-beelussi. ⁴ Ga daa ba mínndii gari kideey ndaga mbooloomaa, ba nammba kiheel gúl ga cakaraa† túuyaa, tíimmba Yéesu ga daa ya eneeda. Ba yóoski'ta gatanaa lafañaa faankohda ga gúlaama. ⁵ Daa Yéesu hotee ngēmaagaba waama, wo''a lafañaa an:

- Yaal, baakaa'cumgaraa bayaluununndaa.

⁶ Wiima lak laakin jēgíroh-waascaa yuŋ daama. Baa halaat an: ⁷ «Iñii tah bii yii kiwo' iñaama ya? Basin Kooh! Bii mín kibayal baakaa' ba, enndii Kooh dogaa?»*

⁸ Yéesu ínohha haat ga helaagari iña buwaama halaatda. Ya wo''aba an:

* **2:1** 2: 1 Mín ki'en kaan biSimon na Andari, malkat 1: 29. † **2:4** 2: 4 Cakaraa túuycaa bu-Paleestín hēwrohsee na kakay-ban, ee bo' mín kiyuŋ ga dookгаа. ☆ **2:7** 2: 7 Kibas KoohMēdírohat na Léwítík 24: 16.

- Iñii tah ya d'ú halaat iñuma ga helciigarú? ⁹ Kon iñii yiida weñ kiyooß kiwo' lafañii: kiwo''i an «Baakaa'cumgaraa bayaluununndaano», kiwo''i an «Koluka fu t'ín»? ¹⁰ Wayee bi d'ú inoh an ga ëldúna, Kowukii bii onuunun kibayal baakaaraa, malkat!

Ya wo''a lafañaa an:

¹¹ - Mi wo''aaka, kolka, bewaa gataniigaraa, fu yee kaanfu!

¹² Daama lafañaa dalla kikoluk, bebpa gatanaagari, yaa mey ga fikíi béeb. Fodaama buwaa tooh jaahli'ussa ga iñaama, ba baa ndam Kooh anee:

- Iña man na iñii yii, dí mosoori kihot!

Yéesu bayya Léwí

(Méccëe 9: 9-13; Lúkkaa 5: 27-32; Kañcaa 25: 8-9)

¹³ Yéesu meyissa ga bak giiyaa Gëllílee, bo' biyewin baa hay gari, ya yaa jëgí'ba. ¹⁴ Ya enee na kipaaf, ya hotta Léwí, kowu Alfee, yugin ga dekataa fayukohsi juutiða. Yéesu wo''ari an:

- Taabukaaroo!

Léwí kolukka, yaa taabukki.

¹⁵ Lëehí'ta, Yéesu enee na kiñam ga kaan Léwí, ee juuti biyewin, na buwaa júwussii boksee nari kiñam ban, ya na tëlíbéecaagari. Ga buwaa taabukussida, yewneera buwaa man da. ¹⁶ Ga daa jëgíroh-waascaa fa' na Fërisiyeencaa hotussi yaa bok kiñam na juuticaa na buwaa júwussiida ban, ba meekissa tëlíbéecaagari an:

- In̄ii tah ya, ya bok kiñam na juuticii na buwii júwussiida?✠

¹⁷ Daa Yéesu kelohee iñaama, ya wo''aba an:

- Buwaa dara gaa naba laakussii sooli ga payoh, wayee d'úukoolí'cii b̄erí laak sooli ga. Mi hayyii éldúna kibay buwii júwindá, wayee mi hay kibay ha'-baakaa'cii.

Yéesu wo''a ga loo ki'oo'

(Mëccëe 9: 14-17; Lúkkaa 5: 33-39)

¹⁸ Laakka bes, tēelíbēecaa Saṅ‡ na baa Fērísiiyeenṅcaa baa oo'. 'Bibo' hayya ga Yéesu kimeekissi an:

- In̄ii tah ya tēelíbēecii Saṅ na bii Fērísiiyeenṅcii bii oo', ee tēelíbēeciigaraa oo'soo?

¹⁹ Yéesu taassaba an:

- Bedohcaa ha'-kílookkaa mínin ki'ooru ee lak ha'-kílookkaa yaa nabane? En lakanaa ha'-kílookkaa kaa lís naba ki'en, ba mínoo ki'oo'.

²⁰ Wayee bes waa hay, waa ha'-kílookkaa hay kibewohu ga leelooba, b̄erínaama nak, ba hay ki'oo'.

²¹ Ken b̄ewoo píis wi'as daafwa ga líil-kúltí. Enndiikanaa píisaa wi'aswaa hay kibaydoh yen ga líil-kúltaa, wa tum d'araa wēñ kiyak.

²² Fodaama, ken tumoo biiñ wi'as ga mbúus-oncaa maañin. Enndiikanaa biiñaa lúudaa, pook mbúuscaa: biiñaa aamuk mbúuscaa yasukoh. Kon biiñ wi'as jom ki'eku ga mbúuson ci'as!

Yéesu ȳerí laak bes Sabat

(Mëccëe 12: 1-8; Lúkkaa 6: 1-5)

✠ **2:16** 2: 16 Mēdírohat na 2: 15-16; Lúkkaa 15: 1-2.

‡ **2:18** 2: 18 Saṅ-Bētís yaa bētísi'ee fuwaada. Malkat Mëccëe 6: 16

²³ Enee ga bes Sabat, bëríi Yéesu kooree ga dūuy yooncaa lúudin§. Ga daa ɓa kooroheeda tēelibéecaagari dalussa kiweel ga boŋcaa☆.

²⁴ Laakka Fērisiyeencaa wo'u Yéesu an:

- Malka! In̄ii tahɓa kitum ya in̄aa Waasii kokohin kitum ga bes Sabatda?☆

²⁵ Yéesu wo'aɓa an:

- Hanaa dú jaŋngii in̄aa buu' Dēwít tumee bëríi lak ya yaawin ee ya laakoo in̄aa ya ñaman, ya na ɓuwaa taabee narida? ²⁶ Ya aassa taalaa Kooɓ, waama lak Abíyataa' yērí enee ha'-kaadaa sarahohcaa, ya ñammba mbúurúcaa meydohdusee Kooɓda, ya e'ta ɓuwaa taamsee narida ga ɓan. Ee mbúurúcaama, sarahohcaa doŋ onuca kiñam*.

²⁷ Yéesu tíki'taɓa ga an:

- 'Bo' yērí tah bes Sabat kitumu, enndii bes Sabat tah ɓo' kisaku. ²⁸ In̄aama tah kon, bi Kowukii ɓii kērí laak bes Sabat ɓan.

3

*Yéesu wēkí'ta ɓaa yahaa d̄ooykin
(Mēccēe 12: 9-14; Lúkkaa 6: 6-11)*

¹ Laakka bes, Yéesu karissa jaangu-yaawúuraa. Lak laakin ɓaa en daama, ɓay yahaa d̄ooykin. ² Buwaa ensee daɗa ɓaa

§ **2:23** 2: 23 Yoonaa enee yoon-beli: boŋcaagaca waa' kiman na boŋ píim, kuuncaagari cērí hēwrohsi mbúurú. ☆ **2:23** 2: 23 Malkat Dēteronom 23: 26. ☆ **2:24** 2: 24 Malkat Eksoot 34: 21. * **2:26** 2: 26 Ñammba mbúurúcaa malkat 1 Samiyeel 21: 2-7, Abíyataa': malkat 2 Samiyeel 15: 35, Sarahohcaa doŋ onuca kiñam: malkat Léwítík 24: 9.

malak ga Yéesu, ati ya hay kiwëki' fo' ga bes Sabat, doonaa ba minndi kiyam. ³ Yéesu wo''a baa laak yahaa dfooykinda an:

- Kolka! Hayaa dii ga fikíi béeb!

⁴ Lëehí'ta ya wo''a buwaa ensee dada an:

- Inñii onohu kitum ga bes Sabat ya? Inñaa jofin wala inñaa moroo? Kisom kumuun fo' wala kilaj kumuun?

Ba ennda tii'. ⁵ Yéesu malakkaba béebba na keeñ-tam, inñama mesikkari ga daa ba súb ga keeñda. Ya wo''a ha'-yahaa an:

- Lërisaa yahii!

Baa lërisaa, yahaa wakka, mannda ga daa wa eneeda. ⁶ Fërisiyeencaa meyussa, ba dalla kihídoh na buwaa fa' na buu' Erootda*, kimalak ga daa ba tuman bi ba apluk Yéesu.

Bo' biyewin taabukussa Yéesu

(Mëccëe 12: 15-21; Ísayíi 42: 1-4)

⁷ Yéesu aawwa bak giiyaa Gëllílee na tëelíbéecaagari. Mbooloomaa waa meyoh gohaa Gëllílee na waa Yúudée, wa waa taabukki.

⁸ Bo' biyewin biliis, daa ba kelohsee inñaa ya tumda, ba baa hay gari ban; ba meyohsee gohaa Yúudée na dëkaa Yéerúsaleem, na gohaa Ídúmée†, na gohcaa hanoh húlúwaa Yúrden gaada, na inñaa wíil dëkcaa Tíi' na Sídonj.

⁹ Ya wo''a tëelíbéecaagari ba heeli'ti gaal-looci

* **3:6** 3: 6 Buwaama fa' na Eroot Antípas (límu ga kíis 4 balaa Yéesu, ee kaannda tíkíis 30 ga fenoo Yéesu) waaree kihot baa meyoh ga buu' Eroot yiyaak, ya faluk ga dfookba ga kúlkaa, loo gúwernëeraa meyoh Room. † **3:8** 3: 8 Ídúmée gohaama hanohee gohaa Yúudée kakay, ee dëkaa Eboronj bokee gari.

en d'anaa ya míni ga ki'aas, doonaa buwaa ñaakoo ga dookci. ¹⁰ En ki'ena, daa ya enee na kiwékí' bo' biyewinda tahha béeb baa d'úukoolin yaa bociroh ki'am gari. ¹¹ Ee daa rabcaa hotohussi béeb, ba yí'diri, ba fiipi an: «Fu yëri en Kowukii Koooh.» ¹² Wayee Yéesu d'ígiba na wo'een ciyëgísí', kihoonohba kiwo' baa ya endá.

*Yéesu tanukka bo' bidaaŋkaah na banak
(Mëccëe 10: 1-4; Lúkkaa 6: 12-16; Tumeen
1: 13)*

¹³ Lëehí'ta, Yéesu lappa ga dook janjagaa, ya bayya buwaa ya waa'dá; ba hayya gari. ¹⁴ Ya tanukka bidaaŋkaah na banak, baa ya teek apotaa': ba tes nari ee ya wosiba kijangatnee; ¹⁵ ya e'dohhaba dooli kikaal raß ga buwaa. ¹⁶ Buwii bii bëri en bidaaŋkaah na banakbii ya falda: Simoŋ (yëri ya teek Pee')‡; ¹⁷ Saak na këmëenkiçi Saŋ, towu Sebedee, (baa ya e' teek Boanergesda, wëri en «towu ínín»)✧; ¹⁸ Andari; Filiip; Bartulëmíi; Mëccëe; Toomaa; Saak, kowu Alfee; Tadee; Simoŋ selootaa, ¹⁹ na Yúdaa Iskariyot ennda yaa toonan Yéesuda.

*Buwaa poki' Helaa yisela'í'yaa yenda
(Mëccëe 12: 22-32; Lúkkaa 11: 14-23)*

²⁰ Yéesu boyukka kaan. 'Bo' biyewin nëgírukohissa daama, bi tahha Yéesu na tëlíbéecaagari mínséeríi sah kiñam.

‡ **3:16** 3: 16 Teek Pee' mëdírohat na Mëccëe 16: 16-18; Saŋ 1: 42. ✧ **3:17** 3: 17 Mëdírohat na Lúkkaa 9: 54.

21 Mbokcaa Yéesu kelohuka hen, ba ba hayyi ki'amnee, ndaga ba wo'ee an hafaagari múuyin.

22 Laakka jégíroh-waascaa meyhohsee Yéerúsaleem, ba wo' an:

- Belsebul§, buurii rabcii yéri nari! Doolii buurii rabcii e'tida, wéri tahhi kimín kikaal rabcii ga buwii!

23 Yéesu bayyaba, liiwukkaba anee:

- Seytaani mín na kikaal Seytaani? 24 Binaa nguu' hégískoh ga duuywanaa, nguuraama mínoo kituuk. 25 Ee binaa kaan hégískoh ga duuyfanaa, kaanfaama mínoo kituuk. 26 Kon binaa Seytaani heñoh na hafci, ee ya hégískohaa, ya mínoo kilís, ya dal kidúm. 27 Binaa bo' hay ki'aas ga kaan ba yaa na doolaagari gík, ya beb ñaa yaama laakdanaa, ya jommbi kibañ hen paay, doonaa ya han kimín kipook kaanfaa. 28 Mi wo''úuka ee kayoh; bo' mínin kibayalu ñaa en tóoh: baakaa'caagari na wo'een-baseecaa ya mínin ki'ek Kooh tóoh. 29 Wayee ba fu wo' ñaa moroo ga Helaa yise-la'í' yaa béeb, fu bayalsoo bi taa', fu koorukan baakaaraama bi taa'.

30 Yéesu wo'eeba fodaama, ndaga ba wo'ee gari an rab nari.

*Eew Yéesu na bikēmēenki Yéesu
(Mëccēe 12: 46-50; Lúkkaa 8: 19-21)*

31 Eew Yéesu na bikēmēenki le'ussa. Ba eemba fooh, ba wosohha kibaynee Yéesu.

§ 3:22 3: 22 Belsebul wa teek wiliis waa eru Seytaanii kuliyuk ga rabciida... Malkat Mëccēe 10: 25.

³² Lak bo' biyewin yuguunun daama, wílluununndi. Ba wo'ari an:

- Taasa, eefu na bikēmēenki'fu baa day ga fooh, soolukussaa.

³³ Ya taassa an:

- Bii en eewwoo ba? Buwii en bikēmēenki'rooda ba?

³⁴ Ya weessa has ga buwaa wíllida, ya ennda an:

- Malkat, eewwoo na bikēmēenki'roo beema.

³⁵ Baa tumi i'naa Kooh waa'da, baama yēri en kēmēenki'roo yiyaal wala yibeti, wala eewwoo.

4

Liiwukaa wo' ga sokohaada

(Mëccēe 13: 1-9; Lúkkaa 8: 4-8)

¹ Laakka bes Yéesu enissa ga kijangat ga seereenaa giiyaa Gélílee. Mbooloo wiyaak wíllari bi faf ya nammba ki'aas ga looci ga dūuy giiyaa, ya yu'nga ga. Mbooloomaa tessa ga tewisaa. ² Ya jēgi'taba enaama ciyewin caa taam na liiwuk. Ya wo'eeba ga jēgi'rohaagari an:

³ - Súkúrukat! Enee línoh, ya kolukka yaa yah kisoknee. ⁴ Ga daa ya en na kisokda, laakka tesohtaa keen ga yahaanaa waasaa, selcaa hayussa, ñamussata. ⁵ Laakka tesohtaa keen ga dekataa yewinin atoh, daa yewindii kakay. Tesohtaa gaawwa kipaal ndaga lak kakayfaa yewindii. ⁶ Ee daa nohaa koluk ga dook hen, tēki'ta i'naa paaleeda, ca sú'pa ndaga níilcaagaca abéerii. ⁷ Laakka tesohtaa keen ga yówée-lúp, ta paalla da. Lúpcaa

yakka, dallata ki'on bi ta m'innndii kimeydoḥ boḥ. ⁸ Laakka tesoḥtaa keen ga kakayfaa laakin dooli, ta paalla, ta yakka bi ta b'írissa, tummba towu: tii haydohha iḥaa le'in waas cidaaḥkaah-kaahay ga tesoḥtaa sokseeda, tii cidaaḥkaah-yitniinoo, tii citéemée'.

⁹ Léeḥí'ta ya t'ikka ga an:

- Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

Iḥaa tah Yéesu liiwuki buwaa henda

¹⁰ Daa ya úsaayee mbooloomaa, bidaaḥkaah na baakbaa na buwaa daansee nari kitaamda meekissari ga loo liiwukcaama. ¹¹ Yéesu taassaḥa an:

- Dú b'eri Kooh eree ki'ínoḥ kúmpafaa Nguuraagari, ee buwii tes ga foohda, ba kelohan ga liiwuk na liiwuk. ¹² Doonaa,

«Ba m'ín kimalak bi jof ee ba hotoo dara,

ba m'ín kikeloh bi jof ee ba ínohoo dara,

en danaa ba récukoo baakaa'ciigaba bi Kooh bayalba!»*

¹³ Yéesu wo'ssaba an:

- Binaa dú ínohhii iḥii liiwukii wii waa' kiwo'danaa, dú m'ínan na ki'ínoḥ iḥii liiwukcii tesda waa' kiwo'da?

¹⁴ Sokohaa sok wo'eenaa Kooh. ¹⁵ B'íinoo m'édírohu na dekataa ga yahaanaa waasaada, ee sokohaa sok wo'eenaa ga duuyba. Bi ba laasan kikeloh wo'eenaanaa, Seytaani hay, n'ís wo'eenaa ba sokdusee ga keeñcaagabada.

¹⁶ B'íinoo m'édírohu na dekataa sokuunun ee yewinin atoh. Ba keloh wo'eenaa Koohaa, haat ba safa' gawa kite'. ¹⁷ Wayee ba úsaayoo ga,

* **4:12** 4: 12 Ísayi 6: 9-10 béestíru fodaa bínsee ga kiGerek múusda.

ndaga wo'eenaa Kooh huuttii ga keencaagaba. Fodaama, binaa wo'eenaa Kooh tahba ki'en ga iñaa newoo, wala ba tumu iñaa meskinaa, ba gaaw nawa kigúroh. ¹⁸ Bíínoo baa mēdírohu na yówée-lúpaa sokuunun. Ba hay kikeloh wo'eenaa Kooh, ¹⁹ wayee halaat ēldúna na kiwaa' kihēpí'kaa aaw ga alal na waareen ciliis abuba; iñcaama on wo'eenaa Kooh bi tah wa mínoo kilím yen. ²⁰ Bíínoo mēdírohu na kakayfaa laakin dooli, soku. Ba keloh wo'eenaa Koohaa, ba te'wa, ee ba laaki' Kooh jeriñ. Bii haydoh iñaa le'in waas cidaaṅkaah-kaahay ga iñaa sokseedá, bii cidaaṅkaah-yitniinoo, bii citéemée'.

Liiwukaa wo' ga loo lampuda

(Lúkkaa 8: 16-18; Mëccëe 5: 15-16)

²¹ Yéesu wo'issaba an:

- 'Bo' haydohin lampu lí' kanu gane? Wala ekwa ga fíldoo fayaage? Man lampu líksi hen*.

²² Laakkii iñaa mín kidaakuk bi hotukoo. Ee laakkii iñaa bo' mín kidaak bi meydohsoo faṅ.

²³ Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!

²⁴ Ya wo'sissaba an:

- Malaksukohat iñcii d'ú kelohifa. Nataa d'ú natos buwiida wëri d'ú natosohsan ee d'ú baatdu ga. ²⁵ En ki'ena, baa laakin, hay kibaatdu; wayee baa laakoo, ki'iñkaa ya bayda sah hay kite'u.

Liiwukaa wo' ga loo tesohtaada

(1 Korenti 3: 6-7)

²⁶ Yéesu tíkissa ga an:

* 4:21 4: 21 Mēdírohat na Mëccëe 5: 15; Lúkkaa 11: 33.

- Nguuraa Kooh man na fodii baa sok yoon.
²⁷ Ya enat ga kineehi, ya yúuduki, wekoo nohoo, wayee tesohtaa taa paal, taa yak. Ee ya yéegoo dara ga. ²⁸ Kakay fērí yēkdī iñaa paal gari tóoh. Aboh ga daa wa paalan, lēehíraa wa bírís boŋ, tum towu. ²⁹ Yoonaa súwinaa ya aasi ga na kupíikaa'kaagari; ndaga lak kipíik le'in[☆].

Liiwukaa wo' ga loo kowu-fúdankaada
(Mëccēe 13: 31-32,34; Lúkkaa 13: 18-19)

³⁰ Yéesu wo'issa an:

- Inii dū mín kimēdíroh Nguurii Kooh nawada ya? Wala liiwukii wiida mínwa kiteewoh? ³¹ Wa man na kowu-kedik fodii kowu-fúdan, binaa sokunaa, kērí wēñ kijutuut ga tesohtii tóoh en ga ēldúnada. ³² Wayee ka laas kisokunaa, kedik-fúdankaa koluk bi wēñ kiyak iñcii línsidefa, ee ka laak toy tiyaak taa wēe'taa ga an tii selcii Kooh mínu kitaal ga duuy tuu'taagaca.

³³ Ya daanee kiyéegaloh wo'eenaa Kooh na liiwuk ciyewin caa manda; hínnda na fodaa daa buwaa mín ki'am ga helcaagabada. ³⁴ Ya wo'éeríi iñaa enndii liiwuk na buwaa; ee ya wéetta na tēelíbéecaagarinaa, ya bēgísífa ga liiwukcaa tóoh.

Yéesu tuuki'ta uuris wiyaak
(Mëccēe 8: 23-27; Lúkkaa 8: 22-25)

³⁵ Besaa bēríi, lak Kooh yaa hoob, Yéesu wo''a tēelíbéecaagari an:

- Du paafat giiyii bakaa hanoh gaada.

☆ 4:29 4: 29 Mēdírohat na Soweel 4: 13.

³⁶ Waa ba tagohha na mbooloomaa, ba bayya Yéesu ga loocaa ya enoheeda. Laakeera ban looci ciliis caa taamsee nari. ³⁷ Uuris wiyaak dalla kiyíp, dúusaa bewukka, waa weesuk ga duuy loocaa bi haat waa líif na músú. ³⁸ Lak Yéesu yaa neeh ga bakaa hanoh bosaa loocaada, tígínkin. Tēelíbēecaagari yúudus-sari, baa wo''i an:

- Jégírohii! Tumuuntii buwii bíttiiraane?

³⁹ Ya yúudukka, ya gétta urisaa, ya wo''a giiyaa an:

- Dekoha, fu yeewuk!

Uurisaa tuukka, dekataa ennda cel.

⁴⁰ Lēehí'ta ya wo''a buwaa an:

- Inñii tahhúu kiniik ya? Dú gēmbbii garoo bi watine?

⁴¹ Ba tíitta lool ga iñaama ee ba baa meek-isoh ga leelooba an:

- Kon bii yii yērí en ba, bi uurisii sah na giiyii tumsi ga iña ya nakohda?✧

5

*Yéesu wēkí'ta ha'-raḅ ga Gerasaa
(Mēccēe 8: 28-34; Lúkaa 8: 26-39)*

¹ Ba le''a tewisaa giiyaa Gēlílée wiinoowaa, ga kúlkaa Gerasaa*. ² Yéesu yaa yoosuk ga loocaa, laakka baa raḅ am, meyooha ga

✧ **4:41** 4: 41 Mēdírohat na Kañcaa 65: 8; 89: 10; 107: 23-32.

* **5:1** 5: 1 Mēdírohat na Mēccēe 8: 28. Marka man na waa' kiwo' dii iña hanoh giiyaa Gēlílée meyyaa'-nohda.

ɗuuy loycaa†, yaa gú'ɗukohhi. ³ Ya ɗekee ga loycaa ee ken mínsiséeriiri kipok, luu enee na ceen. ⁴ Leekleek ya jëengíseera kotcaa, yahcaa poku na ceen, wayee ya gú' ceencaa, ya weel jéenɗcaa. Ken laakéeri dooli ki'ammbi.

⁵ Wekoo nohoo, ya enee ga ɗuuy loycaa na ga janjanɗcaa; ya weleluki, ya gaañi hafci na atoh.

⁶ Daa ya séenee Yéesu, ya yaa fool, ya yí'a ga fíkíici, ⁷⁻⁸ Yéesu wo'ari an:

- Hel wibóní', meyoɗaa ga bii!

Ɓaa ennda ga kifip didóolí' an:

- Yéesu, fu naroo ya, fu Kowukii Kooh yii ga ɗookaa-ɗookɗa? Mi yii kíimmbaa ga teekii Kooh, kaa tumboo iña meskin!

⁹ Yéesu meekissari an:

- Fu teeku na?

Ɓaa taassa an:

- Mi teeku coogeel, ndaga dí yewinin.

¹⁰ Helaa wibóní'waa kíimee Yéesu doonaa ya meydohoori ga kúlkaa.

¹¹ Lakanaa laakin yop-mbaam-parki‡ wiyaak waa na kiníiru ga ɓak janjagaa. ¹² Rabcaa kíimmba Yéesu an:

- Ēewdohaarii ga mbaamcii, fu ekkíi gaɓa!

¹³ Ya onndaɓa iñaama. Rabcaa meyussa ga ɓaa, aasussa ga mbaamcaa; yopaa irkísukka

† **5:2** 5: 2 Loycaa waama ga iña weñ kiyewinɗa, tumsee ga atohaa ɓayin noɗ wala acu ga ɗuuy atoh ciyaak.

‡ **5:11** 5: 11 Ga iñaa Léwítik 11: 7 wo'ɗa na Ɗeteronom 14: 8, yaawú'caa tíksee mbaam-parki iña araamin, kon kokohseera kiñam. Iñaama teewohin ɓan an ɗekataama enndii ga kúl yaawú'.

tëgël-tëgëlaa, keennda ga giiyaa: mbaamcaa le'in bijünni-kanak, muurussa ga giiyaa.

¹⁴ Níirohcaagaba núpussa, ba wo'neera iñaa hewda ga teeraa na dëkcaa ciinoo. Buwaa baa hay kimalak iñaa hewda. ¹⁵ Ba hayya bi ga Yéesu, ba hotta ha'-rawaa bayee coogeelaada yugin, ekkin kúltí, taammba na sagaagari. Ba dalla kiniik. ¹⁶ Buwaa maasohsee iñaa dalee ha'-rawaa na mbaamcaada, béestírus-saba iñaa laakeeda. ¹⁷ Waa ennda da, buwaa dalla kikíim Yéesu ya meyoh gohaagaba.

¹⁸ Daa Yéesu en na ki'aas loocaa, baa raɓcaa abeeda kíimbari ya onndi kites nari. ¹⁹ Yéesu onndiirika, wayee wo''ari an:

- Boykaa kaanfu, ga bu-kaanfu, fu béestí'ba tóoh iñii Ha'mudii tumi'taa ga yërmaandii ya laak garaada!

²⁰ Baa ka'ta, dalla kiyéegaloh ga go-haa «Teeruca cidaan̄kaahcaa§» iñaa Yéesu tumdeeri tóohda; ee buwaa béeeɓba jaahli'ussa ga.

Yéesu wëkí'ta beti, mílísí'ta kowukaa Yayros

(Méccëe 9: 18-26; Lúkkaa 8: 40-56)

²¹ Daa Yéesu soofisee na looci ga tewisaa wíinoowaa, mbooloo wiyaak nēgírúkohha ga yahaaci, ga daa ya enee ga tewisaada.

²² Laakka fo', bok ga buwaa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraa, ee teeku Yayros; daa ya

§ **5:20** 5: 20 Teeru cidaan̄kaah enee ga bakaa hanoh giiyaa Gëllílee kakay, aawwa bak meyaa'-nohda.

hot Yéesu hen, ya yí'a ga kotcaagari. ²³ Ya yaa kíimmbi an:

- Kowukaagoo kibetikaa kiyínkaa kaa yah kilëehduk; hay tíkaari yahciigaraa doonaa ya wak ee ya pes!

²⁴ Yéesu yaa yah nari. Ee bo' biyewin baa taabukki, baa ñaak ga dookci.

²⁵ Daama nak, laakeera betifaa daanee kimeydoh ñíf rek, iñaa le'in tíkiis tidaaŋkaah na tanak. ²⁶ Ya sodeera lool ga yah payoh biyewin ee iñaa ya laakeeda tooh eemmba ga, wayee onndiiri kitani; hanaa kay ya baatee kikeen. ²⁷ Daa ya kelohee loo Yéesu, ya aassa ga mbooloomaa, ga fenocci, ya le'a ga kúltifaagari, ²⁸ Ndaga ya wo'ee ga d'uuyci an: «Binaa mi mínee kile' rek ga kúltíciigarinaa, mi hay kiwak.» ²⁹ Ga dekataama ñífaa íssa kimey gari, ee ya yéengga ga faanci an ya wakin. ³⁰ Yéesu dalla kiyéeng ga hafci an laakin doolaa meyoh gari. Ya móoñsúkka ga leelo mbooloomaa, meekisohha an:

- Bii le' ga kúltíciigoo ba?

³¹ Tëelíbéecaagari wo'ussari an:

- Fu hot ga dii mbooloomii ñaak ga dookfuda, an fu wo' an: Bii le' garoo ba?

³² Wayee Yéesu yaa malak iñaa wíillida, kihot baa tumee iñaamada. ³³ Betifaa tíitta bi yaa saak, ndaga ya ínohin iñaa daleerida. Ya hayya, keennda ga kotcaa Yéesu, wo''ari kayohfaa tooh. ³⁴ Yéesu wo''ari an:

- Jowu, ngëmumgaraa wëkdinndaa. Karaa na jam ee wakaa ga iñum mesikkaada.

³⁵ Lak Yéesu yaa lís kiwo' fodaama, fiibo' meyohussa kaan baa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraada, kiwo''i an:

- Kowukaagaraa kaanin. In̄ii fu yah Jëgírohii kisonlukohis gaɗa ya?

³⁶ Daa Yéesu kelohee wo'eenaagaba, wo''a baa kuliyuk ga jaangu-yaawúuraada an:

- Kaa niik dara, gëmaa hen rek!

³⁷ Ya tookkii ken taam nari, enndii Pee', na Saak na Saŋ, këmëenjkícinaa. ³⁸ Ba le' kaan Yayros hen, Yéesu hotta an coowaa yakin, ee buwaa baa looyoh, baa fiipoh didóolí'. ³⁹ Ya aassa, wo''aba an:

- Coowiigarúu wa yak na ɗa? Dú looyoh ya? Omaanii kaandii, en na kineeh.

⁴⁰ Ba baa ciibsukki. Waa ennda ɗa, ya méyítaɓa tóoh ga fooh, ee ya bayya paam oomaanaa na eeci na buwaa benseerida. Ya aassa ga daa oomaanaa enoheedá. ⁴¹ Ya ammba oomaanaa ga yahaa, ya wo''a an:

- Talita kúm! (Wërí en: «Ku'oomaajowu, mi wo''aa, kolka!»)

⁴² Ku'oomaajowukaa dalla kikuluk, ja laakee tíkiis tidaaŋkaah na tanak. Ja jaa tiin. Buwaa jaahli'ussa lool ga iñaama. ⁴³ Yéesu ɗiŋgaba na wo'een ciyégísí' an ken jomooka kiyéen. Lëehíta ya wo''a an ku'oomaakaa onsat ñamah.

6

*Bu-Nasareet tookussii kigëm ga Yéesu
(Mëccëe 13: 53-58; Lúkkaa 4: 16-30)*

¹ Yéesu meyoħha daama ka'ta teeraa ya dëkohda*. Tëelíbéecaagari taabukussari. ² Bes Sabat hayya, ya yaa jëgíroh ga jaangu-yaawúuraa. 'Bo' biyewin daa ba súkúrukeeri, jaahli'ussa, ba baa wo' an:

- Ya bewohnee iñcii cii gada? Hamhamii ya bay wii, wa man na? Ee tum na kintaancaa man na cii mín kimeyoh gari? ³ Hanaa enndii daayoh haangii, kowukii Mariyaama, yaak biSaak, Yosee, Yúdaa na Simoŋ? Ee bikëmëenkiçi bibeti enu dii ga duuycuune?

Fodaama keeñcaagaba caa tak gari. ⁴ Wayee Yéesu wo''aba an:

- Sëldiiga-Kooh waaruunun ga daa en béeb, bi tessa dëkaa ya meyoħha, na mbokcaagari, na bu-kaanci☆.

⁵ Ya minndii kitum daama kintaan wínoo enndii rek bidúukooli' baa ya tík yah, ee ba wakkadanaa. ⁶ Ya jaahli''a ga daa ba tookkii kigëmda.

Lëehi'ta Yéesu yaa wiil ga dëkcaa deey daamada, ya yaa jëgíroh.

Yéesu wossa apotaa'caagari bidaaŋkaah na banakbaa.

(Mëccëe 10: 5-15; Lúkkaa 9: 1-6; Lúkkaa 10: 1-20)

⁷ Waa ennda da, ya bayya apotaa'caa bi-daaŋkaah na banakbaa, ya yaa wosba, ba taam banak banak. Ya e'taba dooli kikaal raŋ ga buwaa. ⁸ Ya kokohhaba an ba hanat kibaydoh

* **6:1** 6: 1 Teeraa ya meyoħha waa' kiwo' Nasareet. Mëdirohat na Mëccëe 13: 54 na iñaa béestíru ga kakayda. ☆ **6:4** 6: 4 Mëdirohat na Lúkkaa 4: 24; Saŋ 4: 44.

dara ga baawaa, enndii doo' rekaa. Ya wo'eeba an:

- Kaa bayat dara: enndii mbúurú, enndii hëmbu, ee kaa loyukat kopa' ga kenohhúu.

⁹Wayee ekkat ñafa' ee kaa bayat kúltí kanak.

¹⁰Lëehí'ta ya wo'issaba an:

- Daa dú le' béeb, tesat ga kaanfaa dú ek-sanda bi ga daa dú kolkohan dekataama. ¹¹Ee ga dekataa dú le' béeb, binaa buwaa tookki-irúu ga kaanba ee ba saṅgúu kisúkúrukaa, leenaa përtukat pëndëlaa en ga kotcaagarúuda† dú meyoh daama: iñaama hay kiteewoh kimúuykaagaba.

¹²Waa ennda dfa, apotaa'caa karussa, ba baa jangat an buwaa súpítat kipeskaagaba. ¹³Ba baa kaal raβ biyewin ga buwaa ee ba baa leef dúuleen✧ ga hafcaa dúukoolí' biyewin ee ba baa wëkí'ba.

Kaanaa Saṅ-Bëtís

(Mëccëe 14: 1-12; Lúkkaa 9: 7-9; 3: 19-20)

¹⁴Eroot‡ buuraa kelohha iña wo'u ga Yéesuda, ndaga lak teekaagari síwin daa en béeb. Buwaa wo'ee an:

- Saṅ yaa bëtísi'ee buwaa ga músúda yëri mílís ga buwaa kaaninda. Iñaama yëri onndi dooli kimín kitum kintaan.

¹⁵Bíinoo wo'see an:

† **6:11** 6: 11 Mëdírohat na Tumeen 13: 51; 18: 6. Kiyëekí' pëndël ga kot: waa' kiwo' kigúroh na yen wala na fo'. Baama laakissii sooli na buwaa ya ka' gabadfa, enndii sah pëndëlaa mín kiñaak ga kotcaagari ee bok ga dëkaagabada. ✧ **6:13** 6: 13 Mëdírohat na Saak 5: 14. ‡ **6:14** 6: 14 Erootyii yii yëri en Eroot Antípas yaa nguurukee ga Gëllíleeda.

- Baa Ili.

Ee bíinoofaa an:

- Baa, iñaa seldiiga-Kooh fodii seldiigacaa múus.

¹⁶ Wayee Eroot, daa ya keloheeka, wo''a an:

- Saŋ-Bētís yaa mi gú'lukkee hafaada yëri mílís! ¹⁷ Eroot yaama, ga kihafci, yëri nakohee ki'amluk Saŋ-Bētís, ya baŋlukkari, laŋgari ga kasu. Erojaas, beti këmëeŋkíci Filiip§, yaa ya te' ya pañjarida, yëri tahee Eroot kitum iñama. ¹⁸ Lak Saŋ-Bētís wo'ee Eroot an:

«Waas onndiiraa kifaan beti këmëeŋkífu ya en betifu!»[☆] ¹⁹ Këri tah Erojaas ammba Saŋ-Bētís ayluk, waa'tari ki'apluk. Wayee ya mínéeríika, ²⁰ ndaga Eroot niikeera Saŋ-Bētís, lak ya ínohin an Saŋ-Bētís enin baa júwin ee sela'in. Këri tah ya somiri ee besaa ya keloh wo'eenaagari béef, helaagari yëngeluk ee kokohii ban bi hayaa ya safa' ga kisúkúrukki.

²¹ Erojaas laakka besci, bëríi lak Eroot en na kihúmbal besaa ya límohuɗa. Eroot nakka buwaa biyaakbaa en nari ga jalaada, buwaa kuliyuk ga soldaa'caagarida na lamancaa ga Gélíléeda. ²² Kowukaa kibetikaa Erojaas aassa kaa ham; hamaa nebpa Eroot lool, na buwaa ya nakee hewaada. Buuraa wo''a oomaa-jowaa an:

- Meekisohaaroo iñaa nebpa, mi hayyaari ki'e'.

²³ Ya waatta ga fíkíici an:

§ **6:17** 6: 17 Filiip waa' kiwo' Eroot Filiip, ee dëkee Room, ee ban bokkii na Filiip yiliis fodii yaa nguurukkee ga Sesaree-Filiip (ga 8: 27). ☆ **6:18** 6: 18 Malkat Léwítík 18: 16; 20: 21.

- Iñaa fu meekisohoo béeb mi e'taari, luu enee kida' kúlkiigoo ga le'nii mi e'taa bakii wiinoowii.

²⁴ Oomaanaa meycá, meekisneera eeci an:

- Mi kíimandii ya?

Yaama taassari an:

- Hafaá Saᅇ-Bétís.

²⁵ Ya gaawwa kisoof ga buuraa kiwo''i an:

- Eraaroo diima-diima hafaá Saᅇ-Bétís ga dook palaat*.

²⁶ Keeñaa buuraa leehha tak ga iñaama. Ya mínndii oomaanaaka kisagi', ndaga daa ya wo'eeka ga fikíi buwaa ya nakee hewaada, ee na daa ya laasinka kiwaatfa. ²⁷ Ya dalla kiwos soldaa' yíinoo, nakkari kihaydoh hafaá Saᅇ-Bétís. Soldaaraa ka'ta, gú'neera hafaá Saᅇ-Bétís ga kasaa, ²⁸ ya haydohit'ariwa ga palaat. Ya e'tawa oomaa-jowaa ee oomaa-jowaa e'neerawa eeci. ²⁹ Daa tëelíbéecaa Saᅇ-Bétís kelohsee iñaama, ba hayya kibeᅇ faraaffaagari, acsuneerafa ga loycaa.

Yéesu tummba kintaan ga mbúurú ciyétúus na jën kanak

(Mëccëe 14: 13-21; Lúkkaa 9: 10-17; Saᅇ 6: 1-14)

³⁰ Apotaa'caa Yéesu nēgírukohussa ga ya-haaci, baa béestí'ti iñaa ba tumeeda na iñcaa ba jēgíroheeda tóoh. ³¹ Yéesu wo''aba an:

- Hayat gii du yee daa wéetin, dú íikaruk jutuut.

* **6:25** 6: 25 Erojaas waaree kihot an Saᅇ-Bétís kaanin, wayee enndii kiñam hafaá Saᅇ.

Yéesu wo'eeda ndaga lak buwaa yewneera kika' na kihay gaba bi sah ba laakéerí jot kiñam. ³² Ba aassa kon ga gaal-loocaa ba haṅba, kika' daa wéetin. ³³ Bo' biyewin hotuba daa ba na kiyahda, ínohsohussaba. Ee buwaa baa meyoh ga dëkcaa tooh, baa fool na kot kidëwírukba ga daa ba aawda.

³⁴ Daa Yéesu yoosukee ga gaal-loocaa, ya hotta mbooloo wiyaak, ya laakka yërmaandi gaba ndaga ba madee na baalcaa laakoo níroh*. Ya ennda ga kijëgí'ba enaama ciyewin. ³⁵ Tëelíbéecaa hayussa ga Yéesu lak nohaa waa soos, kiwo''i an:

- Dekatii laakoo dara ee nohii wii soos,
³⁶ Ísaa buwii ba aas yopcii na dëk-kawcii ga yahaaniida, ba lomnee iñaa ba ñaman.

³⁷ Yéesu taassaba an:

- Eratba na kihaffúu iñaa ba ñaman.

Wayee ba wo''ari an:

- Dí karat kilomnee mbúurú, iñaa le' denariyon† citéemée'-kanak, ee dí e'ba ba ñame?

³⁸ Yéesu meekissaba an:

- Dú bay mbúurú cera? Malaknat!

Ba laakka iñaa lee'ba ga, ba hayya, ba wo''ari an:

- Mbúurú ciyétúus na jën kanak cëri dí laak.

³⁹ Fodaama, ya nakka ba kiyugi' mbooloomaa kakay ga pëegíifaa fihiliifaa; ba nëgírukoh kom kom. ⁴⁰ Ba yuṅga, ba warukohha waa', cii bo' bitéemée', cii bo' bidaaṅkaah-yétúus.

* **6:34** 6: 34 Mëdírohat na Kídaa 27: 17. † **6:37** 6: 37 Denariyon Iñaa heet kopa' bu-Room ee wa hín na fay lëgëy noh-noh bo' yínoo.

41 Ya bebpa mbúurúcaa ciyétúuscaa na jëncaa kanakcaa, ya taaginukka dook, ya gërëmmba Kooh gaca. Lëehí'ta ya gú'sohhaca, ya e'ta tëelíbéecaa ba waroh buwaa. Fodaama ban ya warohha jëncaa kanakcaa ga buwaa tooh.
 42 Buwaa béebba ñamma bi ba kappa pút,
 43 ee pañi cidaañkaah na kanak líifdussa ga na iña tesse ga mbúurú na jëndaf. 44 Ga buwaa bokee kiñam mbúurúcaada laakeera yaal bijúnni-yétúus.

*Yéesu tíinnda ga dook giyyaa
 (Mëccëe 14: 22-33; Sañ 6: 16-21)*

45 Ga waa iñaama paaffa, Yéesu dalla ki-tuukuk tëelíbéecaagari ba aas ga gaal-loocaa, ba dëwírukki bakaa giyyaa hanoh gaa, ga bak dëkaa Betsaydaa; hídinaa, ya ga kihafci ya tagoh na mbooloomaa. 46 Waa ya tagohha naba bi lëehí'ta, ya lappa dook tégëlaa, yaa kíim Kooh. 47 Ga waa wekaa le'a, lak loocaa tëelíbéecaa waa ga leelo giyyaa, Yéesu tesse hañci doñ ga tewisaa. 48 Yéesu hotta an tëelíbéecaa laakseera coonu kitíidi' loocaa ndaga ba jaanohee na uurisaa. Waa Kooh wíisanaa, ya kolukka yaa yah gaba, tíin hen ga dook giyyaa. Ya ka'ta bi ya yaa waa'ba kipaaf. 49 Daa ba hotti yaa tíin ga dook giyyaa, ba foongga an iña enndii bo'. Ba baa fiipoh.
 50 Béebba hotsee gari ee ba tíitta lool. Ga dekataama, Yéesu dalla naba kiwo' an:
 - Yégísdaf fítciigarúu, bii mi, kaa niikat.

✧ **6:43** 6: 43 Mëdírohat na 2 Buu' 4: 42-44.

⁵¹ Lëehí'ta ya yaa yah gaba, aassa gaba ga loocaa. Uurisa tuukka. Ba, ga kihaffa waaru'ussa lool ga iñaama, ⁵² ndaga en ki'e-naa ba mínéeríi ki'ínoh iña kintaanaa ga mbúurúcaa waa' kiwo'da, ndaga daa ba yëgísí' keeñcaagabada.

*Yéesu wëkí'ta bidúukooli' ga Genesareet
(Mëccëe 14: 34-36)*

⁵³ Waa ennda da, Yéesu na tēelíbéecaa-gari lēehdússa kihúus giiyaa na gaal-looci, ba tee'ta ga kúlkaa Genesareet‡; daama ba yóoskí'ta loocaa. ⁵⁴ Ba baa mey ga loocaa rek buwaa baa ínohsoh Yéesu; ⁵⁵ buwaa wílla gohaama tóoh ee ga dekataa ba keloh an ya yaa da béeb, ba ennda ga kibeβ dúukoolí'caa ga gatancaa, kibay daama. ⁵⁶ Ga daa ya aasoh béeb, ennda ga dëkcaa ga kawaa, ga teeraa wala ga tukaantaa en ga egíraada, buwaa faansi dúukoolí'caa ga paancaagaba. Ee baa kíimmbi ya onba ba mín kile' rek ga pawaa kúltifaagari. Fodaama buwaa le'ee garída tóoh, wakussa.

7

Yéesu wo' na Fërisiyeencaa ga loo baahcaagaba

(Mëccëe 15: 1-9; Lúkkaa 11: 37-41)

¹ Fërisiyeencaa na bijëgíroh-waas, baa meyoh Yéerúsaleem, ba hídirukohha ga yahaa

‡ **6:53** 6: 53 Kúlkaa Genesareet Dekataama newin kilínoh ee laakin dooli. Wa hanoh Kafarnawom kakay aawwa bak aasaa'-noh.

Yéesu. ² Ba hotta ga tëelíbéecaagari ɓaa en na kiñam na yahcaa settii, waa' kiwo' an ɓa tísukkii fodaa daa baahcaagaba nakohkada.

³ Waama Fërisiyeenɗaa na iñaa enin yaawúu' ɓéeɓ, ɓa ñamoo ee ɓa tísii yahcaa bi jof*, fodaama ɓa taabukee baahcaa caasamuncaa.

⁴ Ee binaa ɓa meyoh toonaaraanaa, ɓa ñamoo ee ɓa tísukkii paay. Ba laakin ɓan baah ciliis caa ɓa taabuk fodii tísaa kaasaa, na tataataa, na kēwdí'caa.

⁵ Fodaama, Fërisiyeenɗaa na jëgíroh-waascaa meekisohussari an:

- Inii tah ya tëelíbéeciigaraa taabukussii baahcii caasamuncii, ɓa ñami na yahcaa settii?

⁶ Yéesu taassaba an:

- Dú, dú jófjófduk ga hascii buwii! Ísayí, seldíga-Koohaa hoteerúu moos ee ya wo'ee kayoh ga waa ya bín ga teek Kooh an:

«Buwii ɓii, kañii ɓa kañirooda, eem túuwtii doŋ,

ɓa ekkiroo ga keeñɓa.

⁷ Ba ɓay teekkoo sooy

ndaga iñcii ɓa jëgíroh ga teekiigooda meyoh ga iñaa ɓo' nakoh.»*

⁸ Lëehí'ta, ya tíkka ga an:

- Dú iisin kitum iñaa Kooh nakoh, dú taabuk baah ɓo'!

⁹ Ya enissa an:

- Dú laakin hel ga kikoom day iñaa Kooh nakoh ee dú taabuki baahciigarúu. ¹⁰ Ndaga Móyíis wo'ee an: «Kelohdaa paapu na eefu.»

☆ 7:3 7: 3 Mëdírohat na Mëccëe 15: 2; Lúkkaa 11: 38.

* 7:7 7: 7 Ísayí 29: 13 béestíru fodaa bínsee ga kiGerek múusɗa.

Ya tíkka ga an: «Baa fu bas paapu wala eefunaa, fu jom ki'apu hen✧.» ¹¹ Wayee dú, dú jégíroh an binaa bo' wo' paamci wala eeci an «Iñaa mi jomeerúu kitoputu'ohda enin Korban†» (wërí en an wa sarahuunun Kooh), ¹² dú nak baama kitumdoo paamci dara, wala eeci. ¹³ Fodaama, baahciigarúu dú lamda cëri níslukohhúu wo'eenaa Kooh. Ee yewinin iñcaa dú tumi man fodaama.

*Iñii líibdi bo' ga fíkii Koohda
(Mëccëe 15: 10-20)*

¹⁴ Waa ennda da, Yéesu baysissa buwaa, ya wo''aba an:

- Súkú'kattoo béebpúu, ee dú ínoh iñii yii bi jof: ¹⁵ laakkii iñaa kúlkoh fooh, aas ga bo', bi tah ya líib ga fíkii Kooh, wayee iñaa meyoh ga keeñci yëri líibdi bo'. [¹⁶ Baa fu laakin nof kikelohaa, súkúruka!]

¹⁷ Ya foñnja buwaa, ya aassa kaan. Tëelíbéecaagari meekisohussari ya lëegísohba wo'eenaa ya nataal waama. ¹⁸ Ya wo''aba an:

- Dú ban, dú laakoo hel hene? Dú ínohoo an laakkii iñaa kúlkoh fooh, aas ga bo', bi tah ya líib ga fíkii Kooh? ¹⁹ Ndaga fu ñam yenaa iñaama aasirii ga keeñaagaraa, wayee aawi duuy lookaagaraa, lëehíraa, wa ka' fenoo kaan.

(Fodaama, Yéesu teewohee an ñamahaa en béeb onohuunun kiñam.)✧

✧ **7:10** 7: 10 Malkat Eksoot 20: 12; Dëteronom 5: 16; Eksoot 21: 17; Léwítík 20: 9. † **7:11** 7: 11 Korban iñaa wo'een ki'Arameyee. ✧ **7:19** 7: 19 Mëdírohat na Tumeen 10: 9-16.

²⁰ Ya wo'issa an:

- Iñaa meyoh ga keeñ yëri tah bo' kiliiß ga fikii Kooh. ²¹ Halaatcii cibóni'cii meyoh duuy, ga keeñ bo': cëri haydoh kifaanuk na ßaa en béeb, kilok, ki'ap bo', ²² kidúk yaalfu wala betifu fu faanuk na bo' yiliis, kiwaa' kihëpi', kibay nof-moroo, kiñaañukoh mooroomfu, kiñalaañuk, ki'iñaan, kidooß bo', kimaruk na kidófdófduk. ²³ Iñcii cimoroocii ciima tooh kulkoh duuy bo', ee cëri tah bo' kiliiß ga fikii Kooh.

*Ngëmaa betifaa enndii yaawúu'da
(Mëccëe 15: 21-28)*

²⁴ Yéesu meyohha daama, ka'ta ßak dëkaa Tii'. Ya ennda ga kaan fiinoo daama, ee ya waaréerii bo' yéenka. Wayee ya minéerii kidaakuk iñaa maañ. ²⁵ Laakka bo' yibeti, kowukaagari kibetikaa laakee raß. Daa ya kelohha ßuwaa ßaa wo' ga loo Yéesu, ya yaa hay, ya le''a, keennda ga kotcaagari. ²⁶ Betifaa faama enee Gerek, baahkohee Fenísii ga Sírii. Ya kiiimba Yéesu ya meydoh rawaa ga kowukaagari. ²⁷ Yéesu wo''ari:

- Iisa paay bi oomaaca kapu. Kibeß ñamah oomaa, fu jafi' tubaaytaa, iñaama moroo.

²⁸ Betifaa taassari an:

- Iñaama kayoh, Ha'mudii. Wayee tubaaytaa ga yahaa kankaada, ßa ñam wúunéem búurúcaa oomaaca búukfa.

²⁹ Waa ennda ßa, Yéesu wo''ari an:

- Wo'eenum fu wo' wuma tahir bi, kara, rawaa meyohin ga kowukaagaraa.

³⁰ Ee ga waa ya le''a kaanci, ya laakka oomaanaa leemukin ga d'ook fayaaŋfaa, rawaa meyohin gari.

*Yéesu wékí'ta baa dekin, luuwin
(Mëccëe 15: 29-31)*

³¹ Yéesu kolkohha bak dëkaa Tíi', meyca dëkaa Sídoŋ. Ya koorohha ga d'uuy gohaa teeruca a cidaaŋkaahcaa, ya sooffa bak giiyaa Gëlílee. ³² Ya haydohdussa baa dekin ee luuwin. Buwaa kíimbari ya tíkki yahcaagari. ³³ Ya wéetneera nari, úsaayya buwaa, ya ekka tujokontaagari ga d'uuy nofcaa baa, ya toossa, tumi'tari mitosmaa ga perimpaa. ³⁴ Lëehí'ta ya taaginukka d'ook, ya údí'ta yen ga kakay, ya wo''a an:

- Effata!‡ (wërí en: «Lëgíska!»)

³⁵ Haat nofcaa baa lëgísukka, perimpaa lógískohha, ya yaa wo' dijófi'. ³⁶ Yéesu d'íŋga buwaa an ba hanatka kibéestíroh. Wayee ya wëni buwaa kidíga, buwaa wëni da kiyéegaloh. ³⁷ Buwaa waaru'seera bi hëppa ee baa wo' an:

- Iña ya tum béeb jekin, ee ya onin sah dekcii kikeloh na luubcii, ba wo'!

8

*Yéesu ñëmí'ta bo' bijúnni-nikiis
(Mëccëe 15: 32-39)*

¹ Waama bo' biyewin nëgírukohisee daama ee ba laakéerí iña ba ñaman. Yéesu bayya tëlíbéecaagari, wo''aba an:

‡ **7:34** 7: 34 Effata: wo'een ki'Arameyee.

2 - Mi laakin yërmaandi wiyaak ga mbooloomii, ndaga malkat, bes kaahay cee, caa wëe'taa ga an cii, ba bii naroo, ee diima deŋ ba laakoo iŋaa ba ñaman. 3 Binaa mi wo'ba ba boyuk kaanba na kiyaawaa, ba mínin kitëehlí' ga waas, ndaga bíinoo, dii ba meyoŋda úsaayin.

4 Tëelíbéecaagari taasussari an:

- Mbúurúcaa yah kikëpí' buwii bii meyoŋan gada, ga ðekatii wii laakoo darada?

5 Yéesu meekissaba an:

- Dú laak mbúurú cera?

Ba taassa an:

- Ciyitnakanak.

6 Waa ennda da, ya nakka buwaa kiyuŋ kakay. Ya beɓpa mbúurúcaa ciyitnakanakcaa. Ya gërëmmba Kooh, ya weellaca, ya e'ta tëelíbéecaagari ba warohca buwaa. Ba warohhaca buwaa tóoh. 7 Ba laakeera ban tujën. Ya gërëmmba Kooh gaca, lëehí'ta ya nakohhaca kiwaroh ban. 8 Baa en bééɓ ñammba bi kappa pút, bi tessa. Iŋaa teseenfa ba wookkari: ennda daba ciyitnakanak ga mbúurú na jën. 9 Buwaa le'seera bijúnni-nikiis (4.000). Ga waa iŋaama leehha, Yéesu tagohha naba. 10 Ya dalla ki'aas ga loocaa na tëelíbéecaagari, ba baa yah bak gohaa Dalmanutaa*.

*Fërisiyeencaa waa' kihotu kintaan
(Mëccëe 16: 1-4)*

11 Fërisiyeencaa le'ussa, ba baa coowoh na Yéesu. Ba eneeri na kifí'. Ba meekissari ya

* **8:10** 8: 10 Dalmanutaa Ken ínohoo daa ðekataama enohfa.

tumi'ba kintaanaa teewoh an ya meyoh ga Kooh. ¹² Yéesu íikka hées, wo''a an:

- Iñii tah ya buwii wati waaru kihot kintaan? Mi wo''úuka ee kayoh; buwii wati, ken tee-wooba kintaan.

¹³ Léehi'ta Yéesu tagohha naba, yaa yah. Ya aasissa loocaa kipaaf bakaa giyyaa wiinoowaa.

*Lëwííraa Fërisiyeençaa na waa Eroot
(Mëccëe 16: 5-12)*

¹⁴ Tëelíbéecaa Yéesu alussa kibaydohu mbúurú. Ba laakee mbúurú wiinoo doŋ naba, ga loocaa. ¹⁵ Yéesu díŋgaba an:

- Watukat, ee abukat ga lëwííraa Fërisiyeençaa na caa buwaa fa' na Erootfa!

¹⁶ Tëelíbéecaa enussa ga kiwo' ga díkaantiba an:

- Dii d'u laakoo mbúurúfa kërí tah ya wo' iñaama.

¹⁷ Yéesu ínohha iña ba en kiwo' ga díkaantifa, wo''aba an:

- Iñii tah ya d'u wo' an: dii d'u laakoo mbúurúfa kërí tah? Bi wati helciirúu hayyi-ine? Helciirúu aboo darane? Dú yëgísi' keeñciirúu ya? ¹⁸ Man d'u laakin has, ati d'u hotoo? Dú laakin nof, ati d'u kelohoo?✧ Ee hanaa d'u níindísukoo: ¹⁹ ga waa mi weeli' buwaa bijúnni-yëtúusbaa mbúurúcaa ciyëtúuscaada, d'u wookee pañi cera, caa d'u líifdee na mbúurúcaa teseeda?

Ba taassa an:

- Cidaaŋkaah na kanak✧.

✧ **8:18** 8: 18 Mëdírohat na Yéremíi 5: 21; Esekíyeel 12: 2.

✧ **8:19** 8: 19 Malkat 6: 35-44.

20 Yéesu meekisissaba an:

- Haa ga waa mi weeli' buwaa bijúnni-nikiisbaa (4.000) mbúurúcaa ciyitnakanakcaada, dú wookee daba cera, caa dú líifdee na mbúurúcaa teseeda?

Ba taassa an:

- Ciyitnakanak☆.

21 Ya wo''aba an:

- Ee helciirúu hayyii bi watine?

*Yéesu wékí'ta búumí' ga Betsaydaa
(Marka 10: 46-52; Saŋ 9: 1-11)*

22 Yéesu na tēelíbēecaagari karussa Betsaydaa. Buwaa haydohha búumí' ga Yéesu, ba kíimbari kile' ga baa. 23 Yéesu ammba búumí'raa ga yahaa, ya meyca dēkaa nari. Lēhí'ta ya tumi'tari mitoos ga hascaa, ya tíkkari yahcaagari, ya meekissari an:

- Fu yii hot yene?

24 Baa malakka hascaa, wo''a an:

- Mi hot biḃo'; iñcii man na tedik, ee cii tíin.

25 Yéesu le'issa yahaagari ga hascaa baa. Búumí'raa malakka yiic, ya wakka, ya yaa hot weceŋ. 26 Waa ennda da, Yéesu ebilla baa kaanci, ya wo''ari an:

- Kaa aas sah dēkii.

*Pee' wo''a an Yéesu en Kiristaanii
(Méccēe 16: 13-20; Lúkkaa 9: 18-21; Saŋ
6: 67-71)*

☆ **8:20** 8: 20 Malkat 8: 1-9.

²⁷ Yéesu ka'ta na tēelíbéeccaagari ga dēkcaa wíil teeraa Sesaree-Filiipda†. Ga waasaa, ya meekissa tēelíbéecca an:

- 'Buwii wo'u an mi yēri en ba?

²⁸ Ba taassari an:

- Laakin buwaa wo' an fu yēri en Saṅ-Bētís. Bíinoo an fu yēri en sēldíga Ili. Bíinoobaa an fu bok ga sēldíga-Koohcii .

²⁹ Ya meekissaba an:

- Haa dú, dú wo' an mi yēri en ba?

Pee' taassari an:

- Fu yēri en Kiristaanii .

³⁰ Yéesu dínggaba na wo'een ciyégísí' an ba hanat kiwo' na ken ga loo iñaa aaw gari.

Yéesu yéegalohha kikaankaagari na kimílískaagari

(Mēccēe 16: 21-28; Lúkkaa 9: 22-27)

³¹ Lēehí'ta Yéesu yaa ínohlukohba an:

- Kowukii bii jom kikooh ga mesiklaat ciyewin. Ha'-kaancaa, sarahohcaa biyaakbaa, na jégíroh-waascaa waa'sanndii kihotu gari. Ya hay ki'apu ee bes kaahay tík ganaa, ya hay kimílís.

³² Iñama Yéesu wo'eeri faṅ, d'aakéeríi dara ga. Pee' nak nookka Yéesu ga yahaanaa, ya yaa ña'ti. ³³ Wayee Yéesu mēeñsukka, malakka tēelíbéeccaagari, gētta Pee' an:

- Úsaayaaroo, Seytaani! Halaatciigaraa endii halaatcaa meyoh ga Kooh wayee ca meyoh ga bo'.

† **8:27** 8: 27 Sesaree-Filiip Teeraama Filiip Eroot sakeewa, ee wa enee ga gohaa húlúfcaa ēniri húlúwaa Yúrdeṅda. Wati teeraama teeku Banijas.

Kitaabuk Yéesu
(Lúkkaa 14: 25-33; Mëccëe 16: 24-28;
Lúkkaa 12: 8-9)

³⁴ Lëehi'ta, Yéesu bayya mbooloomaa na tēelibéecaagari, wo'aba an:

- 'Baa waa' kitaam ga fenooroona, ya alat hafci, ya tīkat hafci kuraanaagari, ya taabukkoo. ³⁵ Ndaga baa fu waa' kisom kumuunfunaa, fu hayka kiñak, wayee baa mi tahhaa kiñak kumuunfu ga ëldúna, mi na Hewhewii winéwí'wiinaa, fu hay kipes bi taa'. ³⁶ 'Bo' enoh kilaak iñcii ga ëldúna tóohda ya, binaa ya na' kiñak kipesci bi taaraa? ³⁷ Ati laakin iñaa bo' mín nawa kilaasoh kipeskaagari? ³⁸ 'Buwii wati dëku ga ki'oo' Kooh na kitum baakaa'. Ga duuyba, baa mi enndaa kaci ga, mi na wo'eenndoonaa, fu hay ki'en kaci ban ga Kowukii bii, besaa ya hayan bērii ga ndamaa Paamci, ya na malaakaaa bisela'í'baa.

9

¹ Yéesu wo'issaba an:

- Mi wo'úuka ee kayoh; bibo' ga buwii bii kaansoo ee ba hottii Nguuraa Kooh yoosuk, taam na doolaagari.

Ndamaa Kooh yoosukka ga Yéesu
(Mëccëe 17: 1-13; Lúkkaa 9: 28-36; 2 Pee'
1: 16-18)

² Tíkka ga bes ciyitniinoo, Yéesu taammba na Pee', Saak na Saṅ, ya bayyaba, ba rek daa wéetin, ga dook janjan wiyaak. Daama jëm-maagari súpítukka ga fikiíba. ³ Kúltícaagari

yaanaawwa der bi caa melic, yaanaawlaataa wëe'taa ga an wii laakkii naawohaa en ga ëldúna mín ða kiséti' kúlti*. ⁴ Tëelíbéecaa hotussa Ili na Móyíis meyussa ga fikííba, ða ðaa saawal na Yéesu. ⁵ Pee' dalla kiwo' Yéesu an:

- Jëgírohii, dii newin garuu. Eneenaa dí hëwí' mbaa' kaahay dii: wíinoo wuufu, wíinoo wuu Móyíis, ee wíinoo wuu Ili.

⁶ Pee' ínohéerí sah íñaa ya wo'andá ndaga kitíit kihëpí', ya na tëelíbéecaa tesða. ⁷ Laakka yaayeelaa hay, úullaba. Ee ga ðuuy yaayee-laama, laakka koonaa koluk an:

- Bii yii yëri en Kowukiigoo mi keeñukða, súkúrukatti!*

⁸ Ga saasi, ga daa tëelíbéecaa malaku íñaa wíilbada, ða hotsissii ken naba, enndii Yéesu dogaa.

⁹ Daa ða enee na kiyooosuk ga janjagaada, Yéesu díngga tëelíbéecaa an:

- Kaa béestírat ken íñii dú hotða, bi ga daa Kowukii bii mílisan ga ðuwaa kaaninda.

¹⁰ Tëelíbéecaa abussa wo'eenaama, ee ða ðaa wo' ga díkaantíba an:

- Íñii ya waa' kiwo' ga «kimílís ga ðuwaa kaaninda» ya?

¹¹ Lëehí'ta ða meekissa Yéesu an:

- Íñii tah ya jëgíroh-waascii wo'u an Ili yëri ðewan kihay paay?*

¹² Ya taassaba an:

☆ **9:3** 9: 3 Mëdírohat na 2 Pee' 1: 16-18. * **9:7** 9: 7 Malkat 1: 11 na íñaa béestíru ga kakayða. ☆ **9:11** 9: 11 Mëdírohat na Malasii 3: 23.

- Ee, Ili dewan kihay, ya hēwíraat iñaa en tóoh bi jek. Wayee iñii tah ya, Kēyítfaa Kooh wo' ban an Kowukii bii hay kikooroh ga mesiklaat ciyewin, ee ya hay kisagu?✧
 13 Mi nak, mi wo''úu man Ili hayin kumēēñí'. Bwii tumuununndi iñaa nebbada, fodaa daa Kēyítfaa Kooh bín ga iñaa aaw garida.

*Yéesu wēkí'ta oomaanaa laak raḅ
 (Mèccée 17: 14-21; Lúkkaa 9: 37-43)*

14 Waa biYéesu soofussa ga tēelíbéecaa bíinoo, ba hotta bíbo' biyewin wíluununba ee jégíroh-waascaa baa coowoh naba. 15 Daa mbooloomaa hotee Yéesu, iñaama bettaba. Ba baa fool gari kikēñí'ti. 16 Ya meekissaba an:

- Dú en na kiwo' ya naba?

17 Laakka bo' yiyaal meycá ga buwaa, wo''a Yéesu an:

- Jégírohii, mi haydohdeeraa kowuroo kiyaal, raḅ nari. Rawii luublukohi hen. 18 Ga daa oomaanaa mín ki'enuh tóoh, ya mínndi da kibúuk. Ya fetalli kakay dal, kúuwkaa oomaanaa kúuwi, ya úñohi síscáa, ya súwoh kas. Mi kíimin tēelíbéeeciigaraa ba kaal rawii ga oomaanii ee ba mínndiika.

19 Yéesu wo''aba an:

- Cēey, dú bwii wati ee dú laakoo ngēmḁa, mi enan narúu bi kera? Mi múuñḁanndúu bi kera? Haydohḁattoo oomaanaa.

Ya haydohḁussari.

20 Oomaanaa yaa hot Yéesu rek, rawaa ga ḁuuycida yaa saylukohhi didóolí', oomaanaa

✧ 9:12 9: 12 Malkat Ísayii 53: 3; Kañcaa 22: 1-18.

dalla kikeen, yaa pírgínuk ga kakayfaa, kúuwkaa kaa kúuw. ²¹ Yéesu meekissa paamunaa an:

- Iníi yii ammbi kera?

Paamunaa taassa an:

- Ammbi ga waa ya en oomaada bi wati. ²² Ee leekleek rawum búukki ga dúuy kiwii na ga dúuy músú, ya waariri ki'ap. Wayee en lak fu minin yen ganaa, yërëmaari, fu amdohhí!

²³ Yéesu taassari an:

- An fu wo' an «En lak fu míninaa?» Iníaa en béeb mínukin ga baa fu gëm ga Kooh.

²⁴ Ga saasi paam oomaanaa dalla kiwo' didóolí' an:

- Mi gëmin! Amdohaaroo ga dii ngëmiigoo dooyyiida.

²⁵ Yéesu hotta ga daa buwaa baa fool kihay kilaayda, ya gëtta rawaa an:

- Fu rawii, fu yii fu haydoh kidek na kiluubda, mi nakkaa, meyohaa ga oomaanii ee kaa le'is gari bi taa'!

²⁶ Rawaa meycá ga oomaanaa na tiweeleeluk, ya yaa saylukohhi didóolí'. Omaanaa mannda na baa kaan hen, bi bo' biyewin daama baa wo' an: «Kaanin».

²⁷ Wayee Yéesu ammbari ga yahaa, koluki'tari, oomaanaa tuukka.

²⁸ Lëehí'ta Yéesu aassa kaan. Lak tëlíbéecaagari doḡ enu nari, ba meekissari an:

- Iníi tah ya dí, dí mínéerí kikaal rawaama ga oomaanaa?

²⁹ Yéesu taassaba an:

- Kikiim Kooh kërí doḡ mín kiméyí' raβcaa manda ga bo'.

Yéesu yéegalohsissa an ya hay kikaan ee ya hay kimílís

(Mëccëe 17: 22-23; Lúkkaa 9: 43b-45; Marka 8: 31-33)

³⁰ Yéesu na tëelíbéecaagari meyohussa daama, ba koorohha dūuy gohaa Gélílee. Yéesu waaréeríi bo' yéeŋ daa ya enohda, ³¹ ndaga ya enee na kijégí' tëelíbéecaagari. Ya wo'eeba an:

- Kowukii bii hay kitíku ga yah buwii. Ba hayyi ki'ap wayee ya kaan bi tik ga bes kaa-hayaa, ya hay kimílís.

³² Wayee tëelíbéecaa ínohséeríi ínaa wo'eenaama waa' kiwo'da, ee ba kaañéeríirika kimeekisoh.

Baa Yéesu wo' an yërí wëñ kiyak ga fíkúí Koohda

(Mëccëe 18: 1-5; Lúkkaa 9: 46-48; Marka 10: 35-45; Filiip 2: 5-11)

³³ Yéesu na tëelíbéecaagari le'ussa Kafar-nawom. Ga dūuy kaanfaa, Yéesu meekissa tëelíbéecaa an:

- Dú nookohee ya ga waasii?

³⁴ Ba deka, ndaga ga waasaa, ba enee na kinookoh an yaa wëñ kiyak gabaða, ba? ³⁵ Waa ennda da, Yéesu yuŋnga, ya bayya bidaaŋkaah na banakbaa, ya wo'aba an:

- Binaa bo', fu waa' kikuliyuk ga yena, fu jom ki'en ga fenoo béeb, fu en súrga buwaa tooh.

³⁶ Lëehí'ta ya beɓpa ku'oomaa, tuuki'taja ga leelooba. Ya beɓpaja, yugi'taja ga kotcaagari, ya wo'a an:

37 - Baa fu te' ga keeñfu oomaanii fodii yii ndaga teekiigoonaa, lakanaa fu te''oo, mi ga kihaffoo. Ee baa fu te''oonaa, fu te''iiroo mi yii yii rek, wayee fu te' ban baa wossooda.

Baa kaalee raβ ga teekaa Yéesuḁa
(Lúkkaa 9: 49-50)

38 Saŋ wo''a Yéesu an:

- Jëgírohii, dí hotin baa en na kikaal raβ ga buwaa ee ga teekfu. Dí waa'tarika kihoonoh ndaga ya bokkii garuu.

39 Yéesu loffari an:

- Kaa hoonohattika, ndaga laakkii baa mín kitum kintaan ga teekkoo, ee ga saasi ya aaw kiwo' iñaa moroo garoo. 40 Baa lebirohhii naru, fa' naru. 41 Mi wo''úuka ee kayoh; béeb baa onndúu kaas-músú ki'an ga teekiigoo ndaga dii dú en buuroo mi Kiristaaniidanaa, baama ñakoo fayaaagari.

Kitagoh na iñcii tumlukohi bo' baakaa'da
(Méccée 18: 6-9; Lúkkaa 17: 1-2; 1 Korenti 8: 9-13; 9: 24-27)

Yéesu wo'issa an:

42 - Wayee baa baakaa'lukoh tu'oomaatii tii gëmu garoodanaa, iñaa gën ga baamada wëri en ya pokdu atoh wiyaak ga koonakaa, ya jafu ga duuy giyyaa. 43 Baa en lak yahaagaraa wëri tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa. Iñaa gën garaada wëri en fu aas ga kipeskaa leehoo taa'da na yah wíinoo, loo kilaak yah kanak ee fu ka' safara, ga kiwiikaa yímooda.

[44]†

45 Baa en lak kotaagaraa wërí tahhaa kitum baakaaraa, gúraawa. Iña gën garaaḍa wërí en fu aas ga kipeskaa leehoo taa'ḍa na kot wíinoo loo kilaak kot kanak ee fu jafu ga safara. [46]‡ 47 Ee binaa ḅaa en lak kuhaskaagaraa kërí tahhaa kitum baakaaraa, nísaaaja. Iña gën garaaḍa wërí en fu aas ga Nguuraa Kooh na kuhas kíinoo loo kilaak tuhas tanak ee fu jafu ga safara. 48 Daama «cëgíncaa ñamsi faanda kaansoo ee kiwiikaa yímoo taa'.»☆ 49 En ki'ena, ḅaa en béeb hay kiḍaanu na kiwii§.

50 Maraa jofin, wayee binaa maraa safissiinaa, ma ḍaanohsan na ya? Madat na maraa ga bimooroombúu*. Laakat jam ga díkaantirúu.

10

Yéesu wo''a ga loo kifasi'

(Mëccëe 19: 1-12; Lúkkaa 16: 18; Room 7: 1-3; 1 Korenti 7: 10-16)

† **9:44** 9: 44 Wo'eencii ciima hotukkii ga këyít ciyewin ga këyítcaa ḍeb kibíduḍa. ‡ **9:46** 9: 46 Wo'eencii ciima hotukkii ga këyít ciyewin ga këyítcaa ḍeb kibíduḍa. ☆ **9:48** 9: 48 Mëdírohat na Ísayí 66: 24. § **9:49** 9: 49 Mëdírohat na Léwítík 2: 13. Baa en béeb hay ki'eku ga kiwiikaa setḍanndi ga fíkí Kooh fodaa daa sarahcaa waama eksee ga maraa balaa ca tékírunaa. * **9:50** 9: 50 Iñaama waa' kiwo' jeriñaama maraa ga kitík wala kitëkí' yen (Mëdírohat na baahaa manda ga dëkaa Palestín); maraamaa safissiinaa ma lofiru mi'as. Jeriñaama wërí mëdírohu na ga daa ḅo' jom kiman ga mooroomciḍa.

¹ Yéesu meyoħha daama, aawwa dĕkcaa bok ga goħaa Yúudée ee hanoh húlúwaa YúrdenĎa gaada. 'Buwaa biyewin haysissa, nĕgírukoħussa ga yahaaci. Ee ya enissaba kijĕgí' foda ya meereeka kitumĎa.

² Laakka Fĕrísieenĕcaa hayu bi gari kifí'ti, ba meekissari an:

- Waasiiruu onin yaal kifasi' beticine?

³ Yéesu meekissaba ban an:

- Móyís nakeerúu ya kitum?

⁴ Ba taassa an:

- Móyís oneera yaal kibín kĕyít kiteewoh an sĕyaa tasin ee ya foñ betici.*

⁵ Yéesu nak wo''aba an:

- Móyís bĭndĭnndúu ĭnaa ya nakkúu yaama ndaga dii dŭ sŭb ga keeńĎa. ⁶ Wayee ga kide-waa, ga waa Kooh sak ĕldúnada «Ya tummba bo', yaal na beti*. ⁷ Kĕrĭ tah bi yaal hay kifoñ paamci na eeci, ya aboh na betici, ⁸ ee ba banak, ba en bo' yĭnoo»*. Fodaama ba enissii banak, wayee ba en yĭnoo. ⁹ Kon bo' hanat kihĕgĭsoħ ĭnaa Kooh akitohin.

¹⁰ Waa ba le''a kaan, tĕelĭbéecaa meekisussa Yéesu ĭnaa aaw ga ĭnaama. ¹¹ Ya taassaba an:

- Binaa bo' kaal betici, pañ beti yiliisaa, ya dŭkin betifaagari fidewaafaa, ya faanukka na beti filiis. ¹² Fodaama ban, binaa beti foñ yaalci, pajuk ga yaal yiliisaa, ya dŭkin yaalaagari yidewaayaa, ya faanukka na yaal yiliis.

* **10:4** 10: 4 Malkat Dĕteronom 24: 1. * **10:6** 10: 6
Malkat Sĕnees 1: 27; 5: 2. * **10:8** 10: 8 Malkat Sĕnees 2:
24.

*Yéesu barkeella tu'oomaataa
(Mëccëe 19: 13-15; Lúkkaa 18: 15-17)*

¹³ 'Bifo' haydohdussa Yéesu tu'oomaa, ya tík yahcaagari ga d'ookba. Wayee tēelíbēecaa baa ña' buwaama. ¹⁴ Daa Yéesu hotee iñaama, keeñci tamma ga, ya wo''a tēelíbēecaa an:

- Ísat tu'oomaatii, ta hay garoo! Kaa hoonohatba ndaga Nguurii Kooh wuu buwii man nabada. ¹⁵ Mi wo''úuka ee kayoh; baa fu tookkii Nguurii Kooh fodii ku'oomaanaa, fu aasoo ga.

¹⁶ Lēehí'ta ya beɓpa oomaacaa, ya tíkka yaa en béeb yah, barkeellaba.

*Ha'-alal waa' ki'aas ga Nguuraa Kooh
(Mëccëe 19: 16-30; Lúkkaa 18: 18-30)*

¹⁷ Daa Yéesu enee na kimey kiyahda, laakka bo' yiyaal yaa hay gari na jaa', ya yí''a ga fikíci, meekissari an:

- Jégírohii yijófi'yii, mi tuman na bi mi laak bakkoo ga kipeskaa leehoo taa'da?

¹⁸ Yéesu wo''ari an:

- Inñii tah ya fu wo' kijof garoo? Ken joffii, enndii Kooh rekaa. ¹⁹ Fu ínohin inñii Waasii Móyiis nakoh kitumda: «Kaa laɗ kumuun bo'; kaa d'úk betifu wala yaalfu, fu faanuk na bo' yiliis; kaa lok; kaa seedi' saboh; kaa tooñ mooroomfu; kelohdaa paamfu na eefu.»*

²⁰ Baa taassari an:

* **10:19** 10: 19 Malkat Eksoot 20: 12-16; Dēteronom 5: 16-20. Kaa tooñ bo': wo'eencuma bokkii ga iñcaa cidaanƙaahcaa Móyiis nakohee kitumda. Ee ban ca hotukkii ga wo'eenciaa taaboh naca Mëccëe bin na Lúkkadaa.

- Jëgírohii, mi taabukin iñciima tóoh ga ki'oomaaroo bi wati.

²¹ Yéesu malakka ßaa, waa'tari. Ya wo''ari an:

- Laakin iñaa tesohhaa kitum: kara, toonnaa iñaa fu laakda tóoh, fu onwa nduulcii. Fodaama fu hay kilaak alal ga dook. Lëehíraa haya, fu taabukkoo.

²² Baa nak enee bo' yiyéwíní' alal, ee daa ya kelohee wo'eenaama, ya súuñdukka lool, keeñci leeha ga tak, ya yaa yah.

²³ Yéesu malakka ßuwaa wiillida, wo''a tēelíbéecaagari an:

- Ki'aaskaa ha'-alal ga Nguurii Kooh daal, yoowanndii!

²⁴ Tēelíbéecaa Yéesu waaru'ussa lool ga wo'eencaagari. Ee ya tíkissa ga an:

- Biyaay, ki'aas ga Nguurii Kooh daal yooßpii! ²⁵ Geeleem paaf ga noŋ kúuc, kērí wēñ kiyoob daa ha'-alal aasan ga Nguurii Kooh.

²⁶ Tēelíbéecaa wēñussa kiwaaru'u. Ba ßaa meekisoh ga díkaantiða an:

- Kon baanaa, ßii mín kimúc ßa?

²⁷ Yéesu malakkaba, wo''a an:

- Iñama wooñ bo', wayee wooñjii Kooh, ndaga iñaa en ßééß mínkin ga Kooh.

²⁸ Pee' nak dalla kiwo' an:

- Malka, dí, dí foñin tóoh, dí taabukinndaa.

²⁹ Yéesu taassari an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; ßaa mi tahhaa kifoñ, mi na Hewhewii winéwí'wii, kaan wala bikēmēenkimun ßiyaal na ßibeti, wala ßiyaakmun ßiyaal na ßibeti, eemun wala paamun

wala towu, wala yoon, ³⁰ fu hay kilaak dii, iñaa wëñ iñcaama bes citéemée': kaan ciyewin, na bikëmëenjikimun biyaal na bibeti na biyaakmun biyaal na bibeti, bi'eemun, towu na yoon ciyewin. Iñcaama taaban na kihatalu ga ngëm; ee fayuraa fu laak kipeskaa leehoo taa'da. ³¹ Biyewin ga buwii dëb watida bëri méeñjohan ee biyewin ga buwii méeñjohda bëri dewan.

Waas wukaahaywaa Yéesu yéegaloh kikaankaagari na kimíliskaagari

(Mëccëe 20: 17-19; Lúkkaa 18: 31-34)

³² Waa ennda da, ba ammba waasaa aaw Yéerúsaleemda. Yéesu hanohee fikii. Teelibeecaagari, helcaagaba daléeríi dara ee buwaa biinoo taamsee ga fenocida niikussa. Yéesu baysissa bidaaŋkaah na banakbaa haŋ, ya yaa wo'ba iñaa yahannadi kidalda. ³³ Ya wo'eeba an:

- Súkúrukat, du bii yah Yéerúsaleem, ee Kowukii bii hay kitíku ga yah sarahohcaa biyaakbaa na jégíroh-waascaa. Ba hayyi ki'atti' kikaan, ba tíkki ga yah yiifa'caa. ³⁴ Baama hayyi kiñaawalsoh, ba toossohi, ba típpi laawoo, ba appi. Lëehíraa, bes kaahay tik ganaa ya mílís.

Yéesu taassa Saak na Saŋ

(Mëccëe 20: 20-28)

³⁵ Saak na Saŋ, towutaa Sebedee, deeyussa ga Yéesu, wo'ussari an:

- Jégírohii, dí waa' fu tumi'tíi iñii dí yahhaa kikiimda.

³⁶ Yéesu meekissaba an:

- 'Dú waa' ya mi tumi'túu?

³⁷ Ba taassa an:

- Binaa fu en ga ndamaagaraanaa, onaarí dí mín kiyuŋ ga yahaafu, yii hanoh yahfu ñaam, yíinoo hanoh yahfu seŋ.

³⁸ Yéesu wo''aba an:

- 'Dú ínohoo íñii d'ú meekisohda. 'Dú mínin ki'an ga kaas-coonii mi yah ki'andane, wala kibētísi'uk ga mesiklaat fodii dii mi yah kibētísi'ukdane?

³⁹ Ba taassa an:

- Ee dí míninka.

Yéesu wo''aba an:

- En ki'ena, d'ú hay ki'an ga kaasii mi yah ki'anda ee d'ú hay kibētísi'uk ga mesiklaat fodii dii mi yah ga kibētísi'ukda. ✧ ⁴⁰ Wayee en ínaa aaw ga kiyuŋ ga yahhoo ñaam wala ga yahhoo segaa, enndii mi jomka kiwo'. 'Buwaa Kooh waayuki' bakcaamada b'eri yahca ki'eru.

⁴¹ Daa teelíbéecaa tesda kelohsee ínaama, ba dalla ki'ayluk Saak na Saŋ. ⁴² Yéesu dallaba kibay, wo''aba an:

- 'Dú ínohin an, buwii tíku ha'-kúl ga éldú-nada, b'eri teewi buwii an ba hanoh béeb dook , ee ha'-doolicii tumlukohi buwii ga ínaa neɓa. ⁴³ Ínaa manda hanat da kilaak ga duuycúu. Wayee laak baa waa' ki'en bo' yiyaak ga duuycúunaa, ya joman ki'en súrgarúu, ⁴⁴ ee baa waa' garúu kikuliyukaa, ya joman ki'en ñaam buwaa toohba. ⁴⁵ En ki'ena, kiheel súrga tahhii Kowukii bii kihay, wayee ka hay

✧ **10:39** 10: 39 Mēdírohat na Tumeen 12: 2.

ki'en súrğa buwii, na ki'eroh kumuunci doo ya laas tumuun bo' biyewin.✧

*Yéesu wékí'ta búumíraa teeku Bartímée
(Mëccëe 20: 29-34; Lúkkaa 18: 35-43)*

⁴⁶ Yéesu na tëelíbéecaagari le'ussa Yéríkóo. Waa ba meyoh ga teeraama na bibo' bicaakí', laakka búumíraa teeku Bartímée, kowu Tímée, yugin ga yahaanaa waasaa, yaa sarahtuk.

⁴⁷ Daa ya kelohee an Yéesu Nasareet yaa hay, ya yaa fiip an:

- Yéesu, kucaasamunkii Dëwít, yërëmaaroo!

⁴⁸ Buwaa baa ña'ti, an doo ya dekoh. Wayee ya yaa wëñ kifip an:

- Kucaasamunkii Dëwítóo, yërëmaaroo!

⁴⁹ Yéesu tuukka, wo''a an:

- Bayatti.

Buwaa bayya búumíraa, ba baa wo''i an:

- Dëldaa heliigaraa, kolka, ya yii bayyaa.

⁵⁰ Búumíraa dalla kijaf paltaagari, ya kolukka bërít, yaa hay ga Yéesu.

⁵¹ Yéesu meekissari an:

- Fu waa' ya mi tumi'taa?

Búumíraa taassari an:

- Jëgírohii, tumdaaroo bi mi mín kihot.

⁵² Yéesu wo''ari an:

- Tíida, ngëmiigaraa wëkdinndaa.

Ga saasi búumíraa mínnda kihot, lëehí'ta ya yaa taabuk Yéesu ga waasaa ya am kiyahda.

✧ **10:45** 10: 45 Mëdírohat na 14: 24; 1 Tímotée 2: 6.

11

Yéesu aassa teeraa Yéerúsaleem na ndam wiyaa

(Mëccëe 21: 1-11; Lúkkaa 19: 28-40; Saŋ 12: 12-19)

¹ Waa Yéesu na tēelíbēecaagari deeyussa Yéerúsaleem, ɓa enee ga yahaa dēkaa Bet-fasee na waa Bétaníi, en ga ɓak tēgēlaa Ólíwíyéecaada, Yéesu wossa ɓo' ɓanak ga tēelíbēecaagari, ² wo'aɓa an:

- Karat dēkum en ga fíkíirúufa. Dú aasi danaa, dú hoti cúmbú'-baamaa ɓo' lappii duum, pokuunun daama. Pēkísatti, dú haydohhi dii. ³ Ee binaa ɓo' meekissúu an: «Iñum dú tum yuma ya?», Taasatti an: «*Ha'mudii yēri laak sooli ga. Ee ya hayyi kiwosoh dii diima-diima.»

⁴ Tēelíbēecaa karussa, ɓa laakka cúmbú'-baam ga mbedaa, pokuunun ga fooh ga yahaa hal-kaan daama. Ba pēkíssari. ⁵ Bibo' ga ɓuwaa ensee daamaɗa wo'ussa tēelíbēecaa an:

- Dú tum ya yuma? Iñii tah ya dú pēkís cúmbúrii?

⁶ Ba taassa ɓuwaa fodaa daa Yéesu na-keɓaɗa. ɓuwaa íisussaba, ɓa ɓaa hay. ⁷ Ba haydohi'ta Yéesu cúmbúraa, ɓa tíkka paltucaagaba ga ɗookgaa, Yéesu lappa*. ⁸ Bibo' biyewin ɓewussa paltucaagaba, larussaca ga ɗook waasaa. Bíinoo, ɓaa gú' toy ga tediktaa ga yooncaada, ɓa ɓaa ɓool tuu'taa, ɓaa la'ta

☆ 11:7 11: 7 Mēdírohat na Sakarí 9: 9.

ga waasaa*. ⁹ Buwaa hanohsee Yéesu fíkii na buwaa taamsee ga fenoocida, béebba baa wo' didóolí' an:

- Óosaanaa! Kooh barkeelat yii hay ga teekii Ha'mudiida! ¹⁰ Kooh barkeelat Nguurii en na kihayda, Nguurii caasambbii Dēwít! Óosaanaa ✧ aaw ga dookaa-dook✧!

¹¹ Yéesu le" a Yéerúsaleem, ya aassa Kaanfaa Kooh. Ga waa ya malakka bi jof, tooh iñaa laak daamada, ya yaa yah Bétanii na tēelíbéeceagari bidaaŋkaah na banakbaa, lak Kooh yaa hoob.

*Yéesu coñja kedikkaa
(Mëccëe 21: 18-19)*

¹² Ga kooh-wíisfaa, Yéesu na tēelíbéeceaa meyohussa Bétanii, laak Yéesu yaawin. ¹³ Ya séennda di'úsaayí' eenaa kífin. Ya ka'ta kimalak ati ya hay kihot towu ga. Wayee waa ya deeyca kedikkaa, ya hottii dara ga, enndii tuu'taanaa. Waama lak ñiidaa een laaki towuda le"ii.

¹⁴ Waa ennda da, Yéesu wo" a kedikkaa an:
- Ken ñamsisoo kowukaa meyoh garaa, bi taa'!

Tēelíbéeceaa kelohussa ga iñaama.

*Yéesu kaalla toonohcaa ga duuy Kaanfaa
Kooh
(Mëccëe 21: 12-17; Lúkkaa 19: 45-48; Saŋ
2: 13-22)*

* **11:8** 11: 8 Man na fodii ga 2 Buu' 9: 13. Iñaama en kilari' bo' úuf, doo ya le'oo kakay. ✧ **11:10** 11: 9,10 Óosaanaa Malkat Mëccëe 21: 9. ✧ **11:10** 11: 10 Mēdírohat na Kañcaa 118: 25-26.

15 Yéesu na tëelíbéecaagari le'ussa Yéerúsaleem. Daa Yéesu aasee Kaanfaa Kooh, ya yaa kaal buwaa ensee na kitoon na buwaa ensee na kilom daamaɗa. Ya yaa búuk taabulcaa weci'oh-kopa'caa, na yugaahcaa toonoh-ho'caa†. 16 Ee ya íséeeríi ken kibay yen na kikooroh nawa ga ɗuuy Kaanfaa Kooh. 17 Léehee'ta ya yaa jégí'ba fodii dii:

- Bíduunun ga Këyítfaa Kooh an: «Kaanndoo teeksan kaanfaa heetcii tóoh kíimohohsan Kooh»? Wayee ɗú, ɗú tumwa ɗaakkaa' lok!✧

18 Daa sarahohcaa biyaakɓaa na jégíroh-waascaa yéensee ínaa laakee yaama, ba ni-ikkari ndaga lak buwaa tóoh waaru'uunun ga jégírohaagari. Fodaama, ba ɓaa heel daa ba tuman bi ba apluk Yéesu.

19 Ga waa nohaa soossa, Yéesu na tëelíbéecaagari meyohussa teeraa.

Kedikkaa coñseedá súɓpa

(Mëccëe 21: 20-22; Saak 2: 16-18; 1 Saŋ 5: 14-15)

20 Ga daa Yéesu na tëelíbéecaagari koorohsee ga kímáa cuutɗa, ba hotta eenaa Yéesu cojeeda súwin kaw bi ga níilcaa. 21 Pee' níindísukka ínaa laakeeɗa, ya wo''a Yéesu an:

- Jégírohii, malka, eenii fu cojeeda súwin.

22 Yéesu wo''aba an:

† **11:15** 11: 15 Weci'oh-kopa'caa waama, yaawúu'caa meyoh ín haysee Yéerúsaleemɗa weci'see kopa'caagaɓa ga ɓuwaama doonaa ɓa mín kilom júu' kitum sarah ga Kaanfaa Kooh na kifay lempaa Kaanfaa Kooh. Malkat Mëccëe 21: 12.

✧ **11:17** 11: 17 Mëdírohat na Ísayii 56: 7; Yéerímíi 7: 11.

- Gëmat ga Kooh. ²³ Mi wo''úuka ee kayoh; Binaa bo' wo' janjagii wii an: «Kolkohaa dii, fu jafuk ga d'uuy giiy», ya hay kitookdu iñaama, binaa ya laakkii hel kanak ga, ee ya gëm an iña ya wo'da hay kilaakaa. ²⁴ Këri tah mi wo''úu man: Dú en ga kikiim Kooh ya onndúu yena, gëmat an dú laasin ga, en danaa dú hay kitookdu iñaa dú kiimda. ²⁵ Ee bëriinaa dú tuuk kikiim Kooh bëeë, en lak dú abin mooroombúu aylukaa, bayalatti, doonaa Paambúu yii ga dookda bayallúu ban tooñciigarú. [²⁶]‡

Yéesu meekisohussa ba onndi doolaa ya bayda

(Mëccëe 21: 23-27; Lúkkaa 20: 1-8)

²⁷ Yéesu na tēelíbéecaa soofussa Yéerúsaleem. Ee ga daa Yéesu enee na kitídisuk ga Kaanfaa Koohda, sarahohcaa biyaakbaa, jégíroh-waascaa na yaakcaa hayussa gari. ²⁸ Ba meekissari an:

- Iñcii fu tumda, fu ayca ga ba? Bii onndaa dooli kimínca kitum ba?

²⁹ Yéesu taassaba an:

- Mi hayyúu kimeekisoh enaama yínoo ban. Dú taassoo ganaa, mi wo''úu iñcii mi tumda ati mi ayca ga ba? ³⁰ Bii yiida wosee Saŋ kibētisi' buwaa*? Kooh wala bo'-súusúus? Taasattoo?

³¹ Wayee ba ennda ga kiwo' ga díkaantiba an:

‡ **11:26** 11: 26 Wo'eencii ciima hotukkii ga këyít ciyewin ga këyítcaa deë kibídufa. Malkat Mëccëe 6: 15. * **11:30** 11: 30 Malkat 1: 4-5.

- Binaa dū taas an Kooh yëri woseerinaa, ya hay kiwo' an «İñii tah ya dū gëmbii ga Saŋ?»

³² Ee binaa dū wo' an buwii bëri woseerinaa...

Ba niikeera mbooloomaa ndaga béebba tiksee Saŋ seldíigaa Kooh.

³³ Waa ennda da, ba taassa Yéesu an:

- Dí ínohoo.

Yéesu wo''aba an:

- Haa, mi ban, mi wo'oorúu iñcii mi tumiɗa ati mi ayca ga ba?

12

Liiwukaa wo' ga loo línoh biiñcaa bisóotí'baada

(Mëccëe 21: 33-46; Lúkkaa 20: 9-19; Ísayii 5: 1-7)

¹ Lëehí'ta Yéesu yaa liiwukba an:

- Enee bo', ya yíppa tedik-reseŋ ga yoonci. Ya díŋnga yoonaa, ya acca nogaa towu-reseŋtaa seesohsan. Ya tawahha daa bo' mínan kituukoh, tíim yoonaa, malaki ga✧.

Lëehí'ta ya beɓpa bilínoh, sassaba kilëgëy ga

yoonaa, ya yaa yah kibaab. ² Ga waa kibeem

le''a, ya wossa súruga ga línohcaa ga yoonada,

ba kommbi bakci ga iñaa ba beenda. ³ Wayee

ba ammba súruga, ba feekkari, ba kaallari yah

buucuuc. ⁴ Ha'-yoonaa wossisa súruga yiliis

gaba. Ba feekkari ga haf, ba baa bassohhi.

⁵ Ha'-yoonaa wossisa yukaahay, ba appari,

ee ba tummba fodaama súruga biyewin biliis:

ba feekka bii, ba appa bii. ⁶ Ha'-yoonaa

✧ 12:1 12: 1 Mëdírohat na Ísayii 5: 1-2.

tesoheeri kowuci kíinoo, kaa ya waarin lool. Ya méeñdohhari kiwos gaba, ee ya halaatta an: «Hanaa ba hay ki'on kowuroo cée'.» ⁷ Wayee línohcaama baa wo' ga leelooba an: «Yii yah kilamda yeema, hayat du appi ee du lam yoonii.» ⁸ Ba ammba kowukaa, ba appaka, ba jaffa faraaffaa ga fenoo yoon-biiña.

⁹ Yéesu meekissa buwaa an:

- Haa ha'-yoonaa tuman na? Ya hay kihay, ya ap línohcaa, ya ek bi'bo' biliis ga yoonaa.

¹⁰ Man dú jagin wo'eenaa Kooh bídu ga Kéyít-faa an:

«Atohaa tawahohcaa jafeeda, atohaama enin atoh-koñ.

¹¹ Iñaama yé'í Ha'mudii tum ee enin kítaan ga hasciiruu!»[☆]

¹² Buwaa kuliyuk ga yaawúu'caada baa heel ki'am Yéesu ndaga ba ínohha an Yéesu liiwu-keeba ga wo'eenaama. Wayee ba kaañéeríi mbooloomaa; ba íissari, baa yah.

Lempu jomin kifayune?

(Méccée 22: 15-22; Lúkkaa 20: 20-26)

¹³ Laakka Férísiyeencaa ebilu na buwaa fa' na Erootda* ga Yéesu, kifí'ti ga dduy wo'een.

¹⁴ Ba hayyari kiwo' an:

- Jégírohii, dí ínohin an fu wo' kayoh, ee fu niikkii ken, ndaga fu malkirii bo' ga jëm-maagari, wayee fu jégíroh Waas-Kooh kayoh-kayohda. Wo'aaríi, waasii onohin kifay buu'

[☆] **12:11** 12: 11 Malkat Kañcaa 118: 22-23. * **12:13** 12: 13 Buwaa fa' na Erootda malkat 3: 6 na iñaá béestíru ga kakayda.

Sesaa'† lempune? Dí jomin kifay wala dí jomoo kifay?

15 Wayee Yéesu ínohha helaagaba ba ðaakða, ya wo''aba an:

- Inñii tah ya dú waa'too kifí'? Haydohðattoo hēelís denariyon wíinoo, mi malak.

16 Ba haydohha ga wíinoo. Yéesu meekissaba an:

- Nataalii wii wuu ba, na teekii en gada?

Ba taassa an:

- Cuu Sesaa'.

17 Daama, Yéesu wo''aba an:

- Kon erat Sesaa' iñaa Sesaa' laak, dú e' Kooh iñaa Kooh laak.

Ba waaru''a lool ga iñaa Yéesu taasba yaama.

Yéesu meekisohussa ga loo kimílískaa buwaa kaanda

(Mëccēe 22: 23-33; Lúkkaa 20: 27-40)

18 Laakka Saduseyeençaa hayu ga Yéesu. Ba nak, ba wo' an kimílís laakoo ga buwaa kaanda*. Ba meekissa Yéesu anee:

19 - Jëgírohii, Móyíis nakeeruu kitum iñii yii: «Binaa bo', yaakci kaan ee lak foñnjii betici na kowaa, ya jomin kilam betifaama ee ya laaki' yaakci kowu ga.»* 20 Waama, laakee yaal biyitnabanak baa bok paamun na eemun. Yaakkaa pañnja, kaannda ee ya laakkii kowu.

21 Yukanakyaa pañnja betifaa ee laakkii nari kowu, ya kaannda. Yukaahayyaa ennda ða.

† 12:14 12: 14 Teekaa buu'caa biyaakbaa ga kúlkaa Roomða.

* 12:18 12: 18 Mëdírohat na Tumeen 23: 8. * 12:19 12: 19 Malkat Dëteronom 25: 5-6.

²² Ee biyitnabanakbaa béebba faanussari beti ee laakkii ken gaba yaa foñ kowu nari. Ga waa ba kaannda béebba, betifaa ban tíkka ga. ²³ Diimada wo'aaríi, bëríinaa buwii mílísan ga kikaanda, betifaama yah ki'en yuuba? Ndaga yaa en ga béeb ga biyitnabanakbaa tumeerari beti.

²⁴ Yéesu taassaba an:

- Dú wo'in kimúuycúu ee iñaa tahkada, dii dú ínohoo iñaa bídu ga Këyítfaada ee dú ínohoo daa doolaa Kooh hín kiyakda. ²⁵ Binaa buwaa kaanda mílísunaa, yaal pajoo ee beti pajukoo, wayee ba pesan madu na malaakacii Kooh enu ga dookda. ²⁶ En iñaa aaw ga kimílískaa buwaa kaandanaa, hanaa dú mosoo kijañ këyítfaa Móyíis bín ga daa ya wo' ga loo bos-dútúkaa abee kiwiida? Kooh wo' Móyíis an: «Mi yërí en Koohyii Abaraham, Koohyii Ísaak na Koohyii Yakoop»✧. Yéesu tíkka ga an: ²⁷ Kooh enndii yuu buwaa yah kikaanda wayee yuu buwaa yah kipesda. Dú bii ga kimúuy kiyaak.

Iñii wëñ kiyak ga iñcii Kooh nakohda

(Mëccëe 22: 34-40; Lúkkaa 10: 25-28; Room 13: 8-10)

²⁸ Laakka jëgíroh-waasaa keloh ga daa ba en na kiwo'da, ya hotta an taasaa Yéesu taas Saduseyeencaada júwin, ya deeyca gari, meekissari an:

- Iñii yiida kuliyuk ga iñcii nakohu kitumda?

²⁹ Yéesu taassari an:

✧ **12:26** 12: 26 Malkat Eksoot 3: 2,6.

- Wii wëri def: «*Bu-Isarayeelóo súkúrukat! Ha'mudii, Koohyiigaruu, yëri rek en Ha'mudii. ³⁰ Fu waaran Ha'mudii, Koohyiigaraa na keeñaagaraa tooh, na kipeskaagaraa tooh na helaagaraa tooh, ee na doolaagaraa tooh.»✧

³¹ Ee wii wëri en wukanakwii. «Fu waaran mooroomfu fodaa daa fu waa' haffufa.»✧ Laakoo iñaa nakohu, ee wëñ kanakcuma kiyak.

³² Jëgíroh-waasaa wo''a Yéesu an:

- Jofin, Jëgírohii! Iñii fu wo'da, kayoh: Ha'mudii yëri rek en Kooh, ee laakoo Kooh yiliis enndiirinaa✧. ³³ Kiwaa' Kooh na keeñaagaraa tooh na helaagaraa tooh na doolaagaraa tooh, ee ban kiwaa' mooroomfu fodaa daa fu waa' haffufa, wëri wëñ kiyak júuraa hoosu, tëkí'du Kooh, na kitumi' Kooh sarahaa mín ki'en béeb.✧

³⁴ Yéesu hotta an baa taasohin na hel, ya wo''ari an:

- Fu úsaayyii ga Nguurii Kooh.

Waa ennda da, ken kaañissiiri kimeekisis yen.

Iñii Kiristaanii jom ga buu' Dëwítfa

(Mëccëe 22: 41-46; Lúkkaa 20: 41-44)

³⁵ Ga daa Yéesu jëgírohee ga duuy Kaanfaa Koohda, ya meekisohee an:

- Jëgíroh-waascii mín na kiwo'u an Kiristaanii kucaasamun Dëwít? ³⁶ Ndaga Dëwít ga

✧ **12:30** 12: 30 Malkat Dëteronom 6: 4-5. ✧ **12:31** 12: 31 Malkat Léwítík 19: 18. ✧ **12:32** 12: 32 Mëdírohat na Dëteronom 4: 35. ✧ **12:33** 12: 33 Mëdírohat na Osee 6: 6.

kihafci, ga waa ya líif na Helaa yisela'í'yaada,
ya wo'in an:

«KooH, Ha'mudii wo''a Ha'mudiigoo an:

Yugohaaroo yah-ñaam,

bi ga daa mi tuman buwii saŋngaada ditogaa'
kotfu»☆.

³⁷ Dēwít, ga kihafci, bay baama «Ha'mudii»: Kon tum na bi Kiristaanii mín ki'en ku-caasamun rek ga Dēwít?

Kaa tumat fodii jégíroh-waascii

(Mëccëe 23: 17-36; Lúkkaa 20: 45-47)

Mbooloo wiyaak waa súkúruk Yéesu ee iñaama neɓpaɓa ga keen. ³⁸ Yéesu jégíreeɓa an:

- Abukat ga kitum fodii jégíroh-waascii. Ba waari kitíidisuk na kúltí ciyaak. Ba en ga paancaanaa, ba waari kikeñdu yah kanak.

³⁹ Ga dūuy jaangu-yaawúu'caa, ba heeli kiyuŋ ga fíkíi; ee en ga hewaa, ba waari kihanoh fíkíi. ⁴⁰ Ba te'i iña laak ga kaan beticaa yaalcaagaba lísussiida; ee ba maañi ga kikiim KooH, an doo buwaa fooŋ an ba júwin. Atti'aa KooH atti'anɓada wëri wëñan kimesik.

Sarahaɓa betifaa laakoo daraɗa

(Lúkkaa 21: 1-4)

⁴¹ Lëehí'ta Yéesu yuŋga, ëewrukohha na iña sarahcaa te'ohsi ga Kaanfaa KooHɗa. Ya malakee ga daa buwaa enee na kibúuk kopa'caa ga dūuygaada. Ha'-alal biyewin ɓaa búuk da kopa' ciyewin. ⁴² Laakka ɓan betifaa hay, laakoo dara ee yaalci kaanin. Ya ekka

☆ **12:36** 12: 36 Malkat Kañcaa 110: 1.

daama tuhanja'-hēelís tanak, taa le'oo dērēm‡.

⁴³ Yéesu bayya tēelíbēecaagari, wo''aḃa an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; betifii laakoo dara fii erohin ińaa ken búukkiiri ga te'aa'-sarahii.

⁴⁴ Ndaga béebḃa onoh ga ińaa ḃa wēńi'da, wayee ya, ga kinduulci, ya erohin tóoh ińaa ya laakeeḃa, tóoh ińaa ya jomee kipesohḃa.

13

Yéesu yéegalohha an Kaanfaa Kooh hay kibú'

(Mēccēe 24: 1-2; Lúkkaa 21: 5-6)

¹ Yéesu enee na kimey Kaanfaa Koohḃa, laakka ga tēelíbēecaagari yaa wo''i an:

- Jēgírohii, malkaa dii atohcii mo'da, na dii tawahcii yakḃa!

² Yéesu taassari an:

- Fu hotin ga tawahcii ciyaakcii ciine? Teso-hanndii dii sah atoh wínoo waa tíkiskohan na mooroomwa, tóoh hay kibú'.

Ińii yah kihew balaa ēldúna túki'aa

(Mēccēe 24: 3-14; Lúkkaa 21: 7-19)

³ Yéesu yuńga ga dook tēgēlaa Ólíwiyēe-caa, óowrúkohha na Kaanfaa Kooh. Ga daa ḃa wéetee nari daamaḃa, Pee', Saak, Sań na Andari meekisohussari an:

⁴ - Wo'aaríi, ińaama laakan kera, ee mandargii wiida teewohan an ińcii cii béebḃa jomin kilaak?

⁵ Yéesu kon yaa wo'ḃa an:

‡ **12:42** 12: 42 Kēyítfaa ḃeḃḃa wo' dii «Lepta kanak», ennda hēelísaa wēń kijutuut ga hēelíscaa waama.

- Tumat ndaŋ doo ken d'úkoorúu. ⁶ Bibo' biyewin hay kikoorohu teekkoo, ba wo'i an: «Mi yëri en Kiristaanii!» Ee ba hay kidúk bo' biyewin. ⁷ Binaa d'ú keloh yëngël heñ wala an heñ laakin ga ðekataa, kaa títat, ndaga iñcaama jomin kilaak, wayee lak ëldúna le'ii kitúkí' duum. ⁸ En ki'ena, kúl hay kibewuk, keen ga ðook kúl mooroomci, ee nguu' hay kibewuk, keen ga ðook nguu' mooroomci; kakayfii hay kiyëngëluk ga ðekat ciyewin ee a' hay kilaak. Iñcaama yah kiman na dalaaraa mesiklaatcaa ga kimatuk betiða.

⁹ Wayee d'ú, tumat ndaŋ ga haffúu. Dú hay kibayu paancaa yaawúu'caa, d'ú hay kirípu na ngee' ga ðuuy jaangu-yaawúu'caa. Mi hay kitah bi d'ú hay kituukðu ga fíkíi ha'-nguu'cii na ga fíkíi buu'cii, doonaa d'ú tuukuk Hewhewii winéwí'wii ga fíkíiða. ¹⁰ Hewhewii winéwí'wii jomin kiyéegalohu paay ga heetcii tóoh. ¹¹ Binaa d'ú abu kibayunaa, helciirúu dalat ga iñaa d'ú joman kiwo'ða, ee wo'at rek iñaa Kooh onanndúu kiwo' ga wahtaama sii'ða, ndaga enndii d'ú yah kiwo', wayee Helaa yise-la'íyaa. ¹² Yaakmun hay ki'eroh këmëeŋkíci ya tíku kikaan. Paamun hay ki'eroh kowuci ka tíku kikaan. Oomaacaa hay kibebku, keenu ga ðook paamba na eewba, aplukba[☆]. ¹³ Mi hay kitah bi bo' biyewin hayyúu kisagu. Wayee baa fu guu'guuluk bi ga daa tóoh leehanaa, fu yaama fu hay kimúc.

☆ **13:12** 13: 12 Mëdírohat na Mísee 7: 6.

*Bo' hay kison bi hëp
(Mëccëe 24: 15-28; Lúkkaa 21: 20-24)*

¹⁴ - Bëriinaa d'ú hotan baa wo'u "yi'araami'yaa pooki kúl'da" aas ga daa ya jomoo ki'aas'danaa* -- ee baa fu jaŋ inii yiinaa, tumaa ndaŋ!-- Buwaa iñaama laakan Yúudéeda, ba núpat ba aaw jaŋjaŋcaa. ¹⁵ Baa iñaama laakanndi yugin ki'iikaruk ga dook taahaagarida, hanat kisek kiyosuk kibeb yen ga duuy túuyci, ¹⁶ ee baa iñaama laakan yooncaada, hanat kiboyuk kaan kibebnee kúltifaagari. ¹⁷ Massa beticaa bescaama laakanba na look, na baa ensan na kibepí'da! ¹⁸ Kíimat Kooh ati iñcaama hídohoo ga wahtu ñiin wiméeski*. ¹⁹ Ndaga ga bescaama, mesiklaatcaa dalan buwaada hay kiyak yakaa wée'taa ga an wii, mossii kilaak iña man da, aboh ga waa Kooh deb kisak öldúnada bi wati, ee iña madan da laakisannadii bi taa'*. ²⁰ Ee binaa neweerii Ha'mudii ya nëewís bescaamanaa, eneenaa ken múcoo, wayee buwaa ya tанда tahha bi ya nëewíssaca. ²¹ Kon binaa bo' wo''úu an: «Malkat, Kiristaanii yii dii!» wala «Malkat, ya yaa daa!» Kaa gëmat. ²² En ki'ena, bibo' hay kikoluk, ba tik hafba Kiristaa na biseldiiga-Kooh ee lak saboh. Ba tumi kintaan na enaama cidóoyí'-waa' kidúk sah, enee an mínukinaa, buwaa Kooh tanukda. ²³ Watukat haffúu, mi

☆ **13:14** 13: 14 Malkat Dañeel 9: 27; 11: 31; 12: 11.

* **13:18** 13: 18 Ñiin wiméeski' ñiidaama newoo kipesoh ee Yéesu wo'wa "ñiin soosoos". Malkat Mëccëe 24: 21.

☆ **13:19** 13: 19 Mëdírohat na Dañeel 12: 1.

yéegalinnnúú tóoh balaa dara hewanaa.

Kowukii bii hay kihayis

(Mëccëe 24: 29-31; Lúkkaa 21: 25-28)

²⁴ - Wayee ga bescaama, lak coonucaa buwaa dayanda paafin, nohii dal kiñúusí', ñiidii íis kilee', ²⁵ tu'oltaa hay dëegískoh asamaan ta keen, ee tóoh iñcii en ga asamaani-ida hícukoh*. ²⁶ Fodaama Kowukii bii hay kihotu ga ñuuy yaayeelcii, ka yoosuki ee ka taam na dooli wiyaak na ndam*. ²⁷ Ya hay kiwos malaakacaa ba nēgíroh buwaa ya tan, enu ga bakcii cinikiiscii ga ëldúnada, aboh ga dii kakayfii dalohda bi ga daa fa eemoh*.

Jagaa tediktaa teewohda

(Mëccëe 24: 32-35; Lúkkaa 21: 29-33)

²⁸ - Malkat iñii een jégí'túu ga iñaamada. Binaa toytaa kedikkaa ne' kine' bi, ee tu-utaa dal kitapisaa, dú ínoh an lah deeyin. ²⁹ Fodaama ban, binaa dú hot iñcaama ca laakaa, ínohat an Kowukii bii deeyin, ya le'in halii. ³⁰ Mi wo''úuka ee kayoh; bi buwii wati kaanu béebbanaa, iñcaama tóoh hay kilaak. ³¹ Asamaanii na kakayfii hay kifaay wayee wo'eenndoo faayoo múk.

Paamudii doŋ ínoh besaa ëldúna leehandá

(Mëccëe 24: 36-44)

* **13:25** 13: 25 Mëdírohat na 13: 24-25; Ísayíi 13: 10; 34: 4; Esekíyeel 32: 7; Soweel 2: 10; 3: 4. * **13:26** 13: 26 Dañeel 7: 13. * **13:27** 13: 27 Mëdírohat na Dëteronom 30: 4; Sakarí 2: 10; Nehemíi 1: 9.

32 - En loo iñaa aaw ga besaa wala wahtaa iñaaama laakohanda, ken ínohoowa. Enndii malaakacaa ga asamaanda, ee enndii sah Kowukii. Paamudii doŋ ínohwa. 33 Watukat, kaa neehat ndaga d'ú ínohoo wahtaa Kowukii bii yah kihayda. 34 Iñaaama madan na fodii bo' yaa en na kiyah kibaab: Ya mey kaanci, ya tikfa ga yah súrgacaagari. Ya e' yaa en béeb iñaa ya jom kilégëyda. Ya nak baa yah kituuk ga hal-kaadaada kineeh kiwatuk. 35 Kon kaa neehat ndaga d'ú ínohoo ati ha'-kaanfii hayan kera. Ati yah lak Kooh hoowin, ati ga leeloo wek, ati lak siikaa kodin, ati ga kím. 36 Binaa ya en jalañ ga fíkirúunaa, ya hanattúu kibet lak d'ú bii neeh. 37 Iñii mi wo''úu yii, mi wo'ka baa en béeb, kaa neehat!

14

*Sarahohcaa biyaakbaa na jëgíroh-waascaa
baa pokoh Yéesu nof*

*(Mëccëe 26: 1-5; Lúkkaa 22: 1-2; Saŋ 11:
45-53)*

¹ Bes kanak tesee ga, balaa feetaa Paak*
le' na feetaa buwaa ñami mbúurúcaa laakoo

* **14:1** 14: 1 Wëri en besaa yaawú'caa laaku haffada. Mandarga besaa malaakaa Kooh baawee Kúlkaa Esípti ki'ap saawaa límuunun ga dëkaamaada tooh. Ya këldúka kaancaa yaawú'caa, lak Kooh nakinba ki'ap kubaal, ba leef ñifaa ga dook hëltúuyaa en béeb. Daa laakin ñif béeb, buwaama múcussa ga kikaankaa. Malkat Eksoot 12.

lëwíi'da†. Sarahohcaa biyaakbaa na jëgíroh-waascaa baa heel daa ba tuman bi ba am Yéesu ndaŋ ee ken yéegoo, ba aplukki; ² ndaga ba wo'ee an:

- Du hanatka kitum ga besaa feetaa, enndi-ikanaa hay kihaydoh coow wiyaak ga duuy buwii.

*Laakka betifaa íif la'koleñ ga hafa Yéesu
(Mëccëe 26: 6-13; Saŋ 12: 1-8; Lúkkaa 7:
36-50)*

³ Daa Yéesu enee ga Bétaníi, ga kaan Simon yaa gaana'eeda, laakka betifaa aas gaba, lak baa ñam. Betifaa bayee kujúlúnkaa hëwrohu na atohaa wo'u albataa'. Kujúlúnkaa tum la'koleñ wiséerí', waa koocussii ee hëwrohu na kedikkaa wo'u naa'. Daa ya pookee kúuwkaa kujúlúnkaa, ya aamba la'koleña ga hafa Yéesu. ⁴ Ga buwaa en daamaða, laakka buwaa ayluk ga iñaama, ba baa wo' ga díkaantiba an:

- Laak ya jeriñ kiyasoh la'koleñii wii fo-duma? ⁵ Bo' míneerawa kitoon iña wëñ denariyon‡ citéemée'-kaahay, ee kopa'caama eru nduulcii!

Ba baa coow ga dook betifaa. ⁶ Wayee Yéesu wo''a an:

- Íisatti yas. Dú sodalohhi ya? Iñii ya tumi'tooda jekin. ⁷ Ndaga nduulcii, dú bii

† **14:1** 14: 1 Malkat Eksoot 12: 1-27. Feetaama tumi bes ciyitnakanak ee enee wuu línohcaa. Binaa le' kipíkaa, ba tum feetaa wëe'taa ga an wii ba ñaman mbúuraa tumsoo lëwíi'. Ka'ta bi feetaama na Paak atukohussa ga bes wínoo. ‡ **14:5** 14: 5 Denariyon malkat 6: 37 na iña béestíru ga kakayda.

naba besaa en béeb[☆], ee dú mínba kitumi' iñaa jekin wahtaa dú waa'ka béeb, wayee mi yahhii narúu ki'en dii besaa en béeb. ⁸Betifii tumin iñaa ya mínda: Ya dēwírukin kileef la'koleñ ga faanfiigoo, en waayukaa loyaa-goo§. ⁹Mi wo''úuka ee kayoh; ga daa Hewhewii winéwí'wii wii mín kiyéegalohu béeb, ga öldúna, iñii betifii yii tumda hay kibéestíru ee buwaa hayyika kiniindísukoh.

*Yúdaa tookka kitoon Yéesu
(Mëccëe 26: 14-16; Lúkkaa 22: 3-6)*

¹⁰Waa ennda da, yíinoo ga bidaañkaah na banakbaa, Yúdaa Iskariyot, ka'ta ga sarahohcaa biyaakbaa kiwo'ba kitoon Yéesu. ¹¹Daa ba kelohee iñaa ya wo'da, keeñcaagaba soossa ga, bi ba díngari hēelís. Yúdaa yaa heel besaa ya jekelukan bi ya mín kitík Yéesu ga yahba.

*Yéesu ñammba feetaa Paak na tēelíbéecaa
(Mëccëe 26: 17-25; Lúkkaa 22: 7-14,21-23;
Sanj 13: 1-30)*

¹²Ga besaa deß ga feetaa ñamsi mbúurúcaa laakoo lēwii'da ee bērii tubaaltaa hoossi fodii sarah Paakda, tēelíbéecaa Yéesu meekisohus-sari an:

- Fu waa' gada dí ka'taa kiwaayuki' ñamahii Paak?

¹³Yéesu bayya bo' banak ga tēelíbéecaagari, wossaba an:

☆ **14:7** 14: 7 Mēdírohat na Dēteronom 15: 11. § **14:8** 14: 8 Waama yaawúu'caa baahkohseera kileef faraaftaa na enaama ci'eeñlaat doo ca mín kimañ ga daa ca acufá ee ca yasukohoo.

- Karat teeraa, dú hay kihídhoh na baa koorukin kujataa músú, laa taabukatti, ¹⁴ ee daa ya yah ki'aasohda, wo'at ha'-kaanfaa an: «*Ha'mudii meekisoh an: Túuyii mi yah kiñamoh Paakda wada, mi na tēelíbéecii-goo?» ¹⁵ Ee ya hayyúu kiteeb túuy wiyaak waa hanoh dook, waa hēwruunun bi tóoh jekin. Dú waayukan ñamahcaa dū ñamanda ga dekataama.

¹⁶ Tēelíbéecaa karussa, le'ussa teeraa, ba laakka tóoh fodaa daa Yéesu wo'eebakada. Ba hēwí'ta ñamahaa Paak.

¹⁷ Ga noh-soosaa, Yéesu le''a na bidaaŋkaah na banakbaa. ¹⁸ Daa ba yugee daama baa ñamda, Yéesu wo''a an:

- Mi wo''úuka ee kayoh; yínoo garúu ee yii ñam naroo, hayyoo kitoon✧.

¹⁹ Tēelíbéecaa, keeñba leehha ga iñaama ee ba baa meekissi yínoo yínoo an:

- Mi yēríne?

²⁰ Yéesu taassaba an:

- Yínoo garúu dú bidaaŋkaah na banakbii, ee bok naroo ki'ek yah ga kankiida, yērí ya.

²¹ En ki'ena, Kowukii bii, kii ga waas kikaan fodaa daa Kēyítfaa wo'ka garida✧, wayee massa baa yaama yah kitoon Kowukii biida! Baama límséeríinaa, iñaama gēnee gari!

Cuuniinfaa fisela'ífaa Yéesu ñam na apotaa'caagarida

(Mëccēe 26: 26-30; Lúkkaa 22: 15-20; 1 Korenti 11: 23-25; 1 Korenti 10: 16-17)

✧ **14:18** 14: 18 Mēdírohat na Kañcaa 41: 10. ✧ **14:21** 14: 21 Malkat Kañcaa 22: 2-19; Ísayii 53.

²² Lakanaa baa ñam, Yéesu bebpa mbúurú, ya gërëmmba Kooh, lëehí'ta ya weellawa, ya e'tawa tëelíbéecaa, wo'aba an:

- Uunat, faanfiigoo fëri fa.

²³ Lëehí'ta ya bebpa kaas-biiñ, ya gërëmmba Kooh, lëehí'ta ya e'tabawa, béebba annda ga.

²⁴ Ya wo'aba an:

- Nífiigoo wëri wa, ñífi pok kifiliimuuki-igarúu na Kooh[☆], ee wa aamdu bo' biyewinda.

²⁵ Mi wo'úuka ee kayoh; mi yahissii múk ki'anis anahaa meyoh ga kedik-resen bi ga besaa mi anan biiñaa wi'aswaa ga Nguuraa Kooh. ²⁶ Waa ennda da, ba yeekka yeek-Kañcaa*, lëehí'ta ba ka'ta tégëlaa Ólíwíyéecaa.

*Yéesu yéegalohha an Pee' hayyi kitaasuk
(Mëccëe 26: 31-35; Lúkkaa 22: 31-34; Sañ
13: 36-38)*

²⁷ Yéesu wo'a tëelíbéecaagari an:

- Béebpúu, dú hay kinúp dú foñjoo, ndaga bíduunun ga Këyítfaa an: «Mi hay ki'ap nírohaa, ee baalcaa tasarsukohu.»[☆]

²⁸ Yéesu tíkka ga an:

- Wayee binaa mi mílísaa, mi hayyúu kidëwíruk Gëlílee.

²⁹ Pee' wo'ari an:

- Luu enee an buwii tesda tooh hay kinúpu, foñussaa, mi, mi núpoo mi foñjaa.

³⁰ Yéesu taassari an:

☆ **14:24** 14: 24 Mëdírohat na Eksoot 24: 8; Yéremíi 31: 31-34. * **14:26** 14: 26 Kañcaa 115-118 cëri yeeksee binaa cuuniifaa tumsi ga Paakda leeh kiñamunaa. ☆ **14:27** 14: 27 Sakari 13: 7.

- Fu, mi wo''aaka ee kayoh, ga wekii wati don sah, bi siik pabu kon bes kanakaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.

³¹ Wayee Pee' bewissa didóolí' an:

- Mi taasukoora múk, luu enee an mi joman kikaan naraa.

Ee tëelíbéecaa béebba baa wo' fodaama.

*Yéesu kíimmba Paamci ga Getsemanee
(Mëccëe 26: 36-46; Lúkkaa 22: 40-46)*

³² Lëehí'ta Yéesu na tëelíbéecaa karussa dekataa wo'u Getsemanee†, ee ya wo''a tëelíbéecaagari an:

- Yugat dii, mi ka' kikiim Kooh.

³³ Ya bayya Pee', Saak na Saṇ, ba taam nari. Faanfaagari faa dal kinúp, ya yëecírukka, ³⁴ ya wo''aba an:

- Keeñjoo leehin bi mi yii kaanan. Tesat dii ee kaa neehat.

³⁵ Ya ka'ta bi ga bak fíkíi, ya le''a kakay, yaa kíim an wahtaama úsaayyi, enee an mínkinaa.

³⁶ Ya wo'ee an:

- Abaa‡ Buba, iñaa en béeb mínkin garaa, úsaaydaa kaas-coonii wii garoo! Wayee hanat ki'en iñaa mi waa' wayee iñaa fu waa'da laakat.

³⁷ Ya sooffa ga tëelíbéecaa, ya laakkaḃa baa neeh, ya wo''a Pee' an:

- Simoṇ, fu yii neehe? Fu mínndii kiwiisoh luu enee sah wahtu wiinoone? ³⁸ Kaa neehat ee kíimat Kooh doonaa dú keenoo ga fíraa

† **14:32** 14: 32 Malkat Mëccëe 26: 36 na iñaa béestíru ga kakayda. ‡ **14:36** 14: 36 Abaa Buba Wo'een

ki'Arameyeekaa «Abaa» hotuk ga bíncaa múus, ee wërí en teekaa kowu bayohi paamcida.

Seytaani. 'Bo' daal keeñaa waarin wayee faanfaa tookkii.

³⁹ Ya úsaaysissaba daa karam, yaa kiiim na wo'eencaa caca. ⁴⁰ Ya soofissa gaba, ya laakkaba baa neeh ndaga lak hascaagaba abin peni. Ee ba inohéerii iñaa ba wo'anndi.

⁴¹ Ga waa ya soofis ga waasaa wukaahay-waada, ya wo''aba an:

- Dú bii lís kineeh na ki'íikaruke? Dooyin! Wahtii le'in. Malkat, Kowukii bii kii yah kitíku ga yah buwii waa'tii Koohda. ⁴² Kolkat, dú yee! Malkat, yii yahhoo kitoonda, yii deey.

Yéesu abussa

(Méccée 26: 47-56; Lúkkaa 22: 47-53; Sañ 18: 3-12)

⁴³ Ga saasi, lak Yéesu yaa lís kiwo', Yú-daa Iskariyot, yaa bok ga bidaaŋkaah na banakbaada le''a. Laakka buwaa taabu nari, bayuunun kalaɓ na doo'. Sarahohcaa biyaakbaa, jégíroh-waascaa na yaakcaa yaawúu'caa béri woseeba. ⁴⁴ Yii on Yéesu bíiŋda eree buwaa lédí' mandarga an: «Baa mi yah kifuunda, yéri ya. Abatti, dú bayyi ee dú watukki bi jof.» ⁴⁵ Daa Yúdaa le' hen, ya deeyca ga Yéesu, wo''a an:

- Jégírohii!

Léehí'ta ya fuunnda Yéesu. ⁴⁶ Fodaama, buwaa bíinoo tíkussa yah ga Yéesu, abussari. ⁴⁷ 'Bo' ga buwaa enee daamada d'olla kalaɓfaagari, tippafa súrgaa ha'-kaadaa sarahohcaa, gú'ta nofaa. ✧ ⁴⁸ Yéesu wo''aba an:

✧ 14:47 14: 47 Mēdírohat na Sañ 18: 26.

- Mateera ga d'ú hayyoo ki'am, d'ú taam na kalab'cii na doo'cii, man na buwaa dawuk tumoh-kofeele? ⁴⁹ Mi enee ga d'uuy'cúu besaa en béeb, mi jégírohee ga d'uuy Kaanfaa Kooh, ee d'ú mossiiroo ki'am. Wayee inii yii laak, doonaa inaa Kéyítfaa wo'eeda mat.

⁵⁰ Waa ennda da, téelíbée'caaa béebba foñs-sari baa núp*.

⁵¹ Laakka oomaa-fiilaa taabukki, bayee úuf rek ga faanci. Buwaa baa heelli ki'am, ⁵² ya foñnja úufaa naba, ya yaa saan faan buucuuc.

Yéesu bayussa paanaa wiyaakwaa

(Méccée 26: 57-68; Lúkkaa 22: 54-55,63-71; Saq 18: 13-14,19-24)

⁵³ Buwaa bayya Yéesu ga ha'-kaadaa sarahohcaa, ga daa sarahohcaa biyaakbaa, ha'-kaancaa na jégíroh-waascaa hídohseeda.

⁵⁴ Pee' yaa taabukki di'úsaayí' bi ga d'uuy hëtaa kaanfaa ha'-kaadaa sarahohcaa. Daama, ya yuñga na súrgacaa, yaa yoonuk.

⁵⁵ Sarahohcaa biyaakbaa na buwaa bok ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaada tooh baa heel wo'eenaa ba pokdan Yéesu bi ba mínndi ki'apluk wayee ba hottii.

⁵⁶ En ki'ena, bo' biyewin pokduseerari wo'een, wayee incaa ba wo'eeda taabéerí*.

⁵⁷ Laakka buwaa koluk kipoki'ti inii wii:

⁵⁸ - Dí kelohin yaa wo' an: «Mi hay kipook Kaanfii Kooh, fii hëwrohu na yah bo'da, ee mi

* **14:50** 14: 50 Mëdírohat na 14: 27.

Mëdírohat na Kañcaa 27: 12; 35: 11.

* **14:56** 14: 56

tawah filiis ga bes kaahay, faa hëwrohsannzii na yah bo'.»✧

59 Wayee ga iñaama sah wo'eencaagaba taabéerii.

60 Waa ennda d'a, ha'-kaadaa sarahohcaa kolukka ga fíkíi béeb, meekissa Yéesu an:

- Fu taasoo dara ga iñii buwii bii yamm-baadane?

61 Wayee Yéesu taassii, dekohha cel. Ha'-kaadaa sarahohcaa meekisissari an:

- Fu yèrí en Kiristaaniine, Kowukii Kooh yii laak ndamfane?

62 Yéesu taassa an:

- Ee, mi yèrí ya, ee d'ú hay kihot Kowukii bii yuŋ, hanoh yah-ñaabaa Kooh yii wëñ béeb doolifa, ee d'ú hayyi kihot ya taam na yaay-eelcii asamaan ya yoosuki§.

63 Daama, ha'-kaadaa sarahohcaa d'a'ta kúltifaagari ndaga ki'ayluk, ya wo''a an:

- Du laakis ya sooli ga wo'een seedi?

64 Béebpúu d'ú keloh ga, basin Kooh. D'ú ínoh ya ga?

Buwaa béeb tíkussa Yéesu saboh ee ba wo''a an ya jomin ki'apu.✧

65 Laakka buwaa dalu kitoos ga d'ook Yéesu, ba kúnnda fíkíifaanaa, ba dúukiri ee ba wo'iri an:

- Líiruka, wo'aa bii feekkaada?

Ee s'úrgacaa abussari, baa mútisohhi na pa'caa.✧

✧ **14:58** 14: 58 Malkat Saŋ 2: 19. § **14:62** 14: 62 Malkat iñaá béestíru ga Mëccëe 26: 64. ✧ **14:64** 14: 64 Malkat Léwítík 24: 16. ✧ **14:65** 14: 65 Mëdírohat na Ísayii 50: 6.

Pee' taasukka Yéesu
(Méccée 26: 69-75; Lúkkaa 22: 56-62; Saŋ
18: 15-18,25-27)

⁶⁶ Daa Pee' enee ga hëtaa ga kakayda, laakka mbíndaanaa hay, bok ga buwaa lëgëyi' ha'-kaadaa sarahohcaada. ⁶⁷ Ya hotta Pee' yaa yoonuk, ya malakkari, wo''a an:

- Fu ßan, fu enee na Yéesu Nasareet .

⁶⁸ Wayee Pee' taasukka an:

- Fu wo' ya? Mi ínohoo ññii fu waa' kiwo'da.

Lëehí'ta ya kolukka, meyohha hëtaa, yaa aaw ßak halaa. Siik-pabu konnda.*

⁶⁹ Wayee mbíndaanaa hottari, dalissa kiwo' buwaa enee daamada an:

- 'Bii yii bok gaba!

⁷⁰ Pee' taasukissa. Ga fíkíi jutuut, buwaa enee daamada wo'sissa Pee' an:

- Fu jom kibok gaba, ndaga fu ßan, fu kúlkoh Gëlílee.

⁷¹ Daama Pee' yaa en ga kicojuk na kiwaat an:

- Mi ínohoo ßaa d'ú wo''oo yaama.

⁷² Ga ðekataama, siik-pabu konnda koda wukanakwa.

Pee' níndísukka ñña Yéesu wo'eerida, an: «Balaa siik pabu kon bes kanakaa, fu hayyoo kitaasuk waas kaahay.» Pee' ennda ga kiko-duk†.

* **14:68** 14: 68 Laakin ga këyítcaa cidewaacaa caa laakoo «Siik-pabaa konnda». † **14:72** 14: 72 Malkat 14: 30. Laakin buwaa bín an «Ya folla, meycya, yaa koduk» wala «ya halaat ga ññaama hen, yaa koduk» wala ßan «ya kúnnda hafa, ya yaa koduk.»

15

Yéesu bayussa ga fíkii Pílaat

(Mëccëe 27: 1-2,11-14; Lúkkaa 23: 1-5; Saŋ 18: 28-38)

¹ Ga kímaa cuut, sarahohcaa biyaakbaa, yaakcaa yaawúu'caa, jégíroh-waascaa na buwaa tes boku ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaada, hídohusa kituuki' yen ga iñaa aaw ga Yéesu. Ba poklukkari, ba bayyari, tíkussari ga yah Pílaat. ² Pílaat meekissa Yéesu an:

- Fu Yèrí en buurii yaawúu'ciine?

Yéesu taassari an:

- Fu yii wo'ka.

³ Sarahohcaa biyaakbaa yabussa Yéesu ga enaama ciyewin. ⁴ Pílaat meekisissa Yéesu an:

- Fu taasone? Man fu keloh ga iñcii ba yammaada!

⁵ Wayee Yéesu taasissii, iñaama jaahalla Pílaat.

Yéesu tíkussa kikaan

(Mëccëe 27: 15-26; Lúkkaa 23: 13-25; Saŋ 18: 39-19: 16)

⁶ Ga feet Paakaa en béeb, Pílaat méyí'ba bo' yíinoo ga buwaa abu ga kasuda, yaa mbooloomaa waa'da. ⁷ Waama, lak laakin baa en ga kasu, teeku Barabaas, ya na buwaa taabee narida. Ba apee bo' ga heñaagaba na nguuraa Roomda. ⁸ Mbooloomaa lappa bi ga kaan Pílaat, ba meekissari ya tumi'ba iñaa ya meereeba kitumi'da. ⁹ Pílaat meekissaba an:

-Dú waa' mi méyí'túu buurum yaawúu'ciine?

10 Ya wo'ee iñaama ndaga ya ínoheera an kisootukoh Yéesu tahee bi sarahohcaa biyaakbaa tíkussari ga yahci. 11 Wayee sarahohcaa biyaakbaa baa obis buwaa ba wo' Pílaat ya nami'ba kiméyí' Barabaas. 12 Pílaat bebsissa daa karam an:

- Kon mi tuman na, na bii dú teek buurii yaawúu'ciida?

13 Ba baa fiipis an:

- Daayaari ga kuraa!

14 Pílaat meekissaba an:

- Inii yibóní'yii ya tumda ya?

Wayee ba baa wěñ kifip didóolí' an:

- Daayaari ga kuraa!

15 Pílaat waaree kisóosí' keeñcaa buwaa, ya méyí'taba Barabaas; léehí'ta ya feeklukka Yéesu na karawaas, ya erohhari kidaaysunee ga kuraa.

*Soldaa'caa baa ñaawalsoh Yéesu
(Mëccëe 27: 27-31; Saŋ 19: 2-3)*

16 Soldaa'caa bayussa Yéesu ga duuy kaanfaa ha'-kúlkaa (wërí en ga Peretuwaaraa*), ba nēgírohha soldaa'caa fodaa gabađa béebba.

17 Ba ekka Yéesu kúltí fiyo'oh† cor, ee ba tiki'tari ga hafaa iña fodii baanu-buu', terohu na lúp, wíillawa. 18 Léehí'ta ba baa kēñí'ti an:

- Pesa, buurii yaawúu'cii!

* **15:16** 15: 16 Peretuwaa' wërí en ga daa gúwernëe' wala buwaa kuliyuk soldaa'caa dëkfa. En ga Rooma, peretuwaa' jomin ki'en kaanfaa buuraa fiyaakfaa. Malkat Mëccëe 27: 27; Saŋ 18: 28; Tumeen 23: 35. † **15:17** 15: 17 Kúltífaa fiyo'ohfaama hëwrohu na píis wilëeki'-dooli, ee buu'caa na buwaa biyaakbaa bërí laakfa ki'ekuk.

19 Ee ba feekiri ga haf na doo', ba toosi ga dookci, ee ba yí'i ga fíkíici fodii baa ba e' cée'. 20 Waa ba lëehí'tari kiñaawaloh fodaama, ba nísí'tari kúltífaa fiyo'ohfaa, ba ekissari kúltícaagari. Lëehí'ta ba bayyari fooh, kidaayneeri ga kuraa.

Yéesu daayussa ga kuraanaa

(Mëccëe 27: 32-44; Lúkkaa 23: 26-43; Saŋ 19: 17-27; Galaat 3: 13)

21 Soldaa'caa gítínussa baa wo'u Simon ee dëk Síreen, paam bi'Élíksaan na Rufus[☆], kiníkuk kuraanaa Yéesu. Lak ya en na kipaaf, ya meyoh yooncaa. 22 Ba bayya Yéesu bi ga dëkataa wo'u Golgotaa, wërí en «Loon-haf». 23 Ba e'tari biiña atukohu na mëkín kedikkaa wo'u míi'da‡, wayee ya saŋga. 24 Ba daaycari ga kuraanaa, ba warohha kúltícaagari, ba yípee tukiisii ki'ínoh iña baa en béeb laakanda.[☆] 25 Enee ga wahtu yoo'-yoo' ga waa ba daayci ga kuraanaada. 26 Iña bínsee ga dook kuraanaa ee béestí' iña tahhi ki'apuda enee: «Buurii yaawú'cii». 27 Ba daayca ga kuraa fodaagari tumoh-kofeel banak, yii ga yahci ñaam, yíinoo ga yahci seŋ. [28]§

☆ **15:21** 15: 21 Mëdírohat na Room 16: 13. ‡ **15:23** 15: 23 Anahaagari lëeldin bo'. Ba ereewa Yéesu, an en dānaa ya yéegoo mesiklaataca. ☆ **15:24** 15: 24 Malkat Kañcaa 22: 19. § **15:28** 15: 28 (Fodaama iña Këyítfaa wo'eeda matta, an: «Ya kíduunun ga tumoh-kofeelca.») Wo'eencuma hotukkii ga këyít ciyewin ga këyítca dëb kibídufa. Malkat Lúkkaa 22: 37; na Ísayíi 53: 12.

29 Buwaa kooree daama baa paafda, baa kékít haf, baa bassi an:

- Aca! Fu yii fu wo' an fu yah kipook Kaanfaa Kooh ee fu tawahisfa ga bes kaahayda[☆],
30 somaa haffu, fu yoosuk ga kuraanii!

31 Sarahohcaa biyaakbaa ban na jégírohwaascaa, ga dūuyba, baa ñaawaloh Yéesu an:

- Ya músalin buwii bíinoo ee ya mínoo hafci kimúsal! 32 Ya Kiristaanii, buurii bu-Isarayeel, ya yoosukat kimma ga kuraanii ati dí mín kihot ee dí gëm!

Buwaa daaysee ga kuraa fodaa Yéesuda, baa bassi ban.

Kaanaa Yéesu

(Méccēe 27: 45-56; Lúkkaa 23: 44-49; Saŋ 19: 28-37)

33 Ga wahtaa nohaa tuuk ga dookda, bi ga wahtu kigoonaluk, Kooh ñúussa kërúus ga kúlkaa tóoh. 34 Ee ga wahtu kigoonaluk, Yéesu lessa koonaa didóolí' an:

- Élóyí, Élóyí, lema sabaktani? (Wërí en: «Koohyiigoo, Koohyiigoo, iñii tah ya fu foñjoo?»*)

35 Ga buwaa enee daamaɗa, laakka buwaa, daa ba keloheeri ba dalla kiwo' an:

- Súkúrukat, yii bay Ili!

36 Yíinoo gaɓa foolla, beɓpa epoos, ñoonndawa ga biniiga', ya pokkawa ga siñdaa doo', lëehí'ta ya noonndawa Yéesu ya dūuywa[☆], ee yaa wo' an:

☆ **15:29** 15: 29 Malkat Kañcaa 22: 8; Marka 14: 58; Saŋ 2: 19. * **15:34** 15: 34 Kañcaa 22: 2 ee wo'u ga ki'Arameyee.

☆ **15:36** 15: 36 Mëdírohat na Kañcaa 69: 22.

- Íisat rek dŭ malak ati Ili hayyi kihay kiyóosí' ati na!

³⁷ Wayee Yéesu lessa koonaa kiyaak, lée-hdŭkka.

³⁸ Rídoonaa wiyaakwaa[☆] poksee ga duuy Kaanfaa Kooh, kún dekataa wěñ kisela'da dalla kida' kom kanak, aboh ga dŭok bi ga kakay.

³⁹ Soldaaraa yiyaakyaa kuliyuki bo' bitéemée' ga heñda ee tuukee ga fikíi Yéesuda, daa ya hotee ga kaanaa Yéesu waama, wo''a an:

- Kayoh-kayohda, bii yii enee Kowu Kooh!

⁴⁰ Laakeera ban beticaa ensee di'úsaayí', baa malak ga. Měri-Malleen bokee gaba, na Salomee na Měri eew biSaak yijutuut na Yosee. ⁴¹ Beticaama bėri taamsee na Yéesu ee baa toputu'ussi ga waa ya en ga Gělíleeda. Laakeera daama ban beti biyewin biliis baa taamsee nari Yéerúsaleem.

Yéesu bayussa loycaa

(Měccėe 27: 57-61; Lúkkaa 23: 50-56; Saŋ 19: 38-42)

⁴² Ga besaa waayukaa feetaa, ennda goonataa besaa Sabat, lak Kooh yaa hoob, ⁴³ Yoseef ee dĕk teeraa Arimatee†, hayya. Iñaa bo' yiyaak ga buwaa bok ga paanaa yaawúu'caa wiyaakwaada. Ee ya ban ya sekee Nguuraa Kooh. Ya laakka fit kika' ga Pílaat kimeekisohhi faraaffaa Yéesu. ⁴⁴ Kiteel

[☆] **15:38** 15: 38 Malkat Eksoot 26: 31-33. † **15:43** 15: 43 Arimatee dekataa hanoh Yéerúsaleem ga iñaa aaw aasaa'-noh ee díkaantiŋa tumin kíloomeet 35. Malkat ban Měccėe 27: 57.

kikaankaa Yéesu betta Pílaat. Ya baylukka kon soldaaraa yiyaakyaa kuliyuki bo' bitéemée' ga heñda, kimeekissi ati Yéesu maañin kikaan. ⁴⁵ Daa soldaaraa taaseeri ga iñaama, ya onnda Yoseef kibeβ faraaffaa. ⁴⁶ Yoseef lommba piis fodii mēlikaan, yóoski'ta Yéesu ga kuraanaa, múullari ga piisaa, lēehi'ta faanneerari ga noŋ-loyaa yotu ga atoh. Lēehi'ta ya pírgínnda atoh wiyaak, laŋga halaa loyaa. ⁴⁷ Mēri-Malleen na Mēri eew biYoosee baa malak ga daa Yéesu ekohufa.

16

Yéesu mílissa
(*Mëccēe 28: 1-8; Lúkkaa 24: 1-12; Saŋ 20: 1-10; Kañcaa 16: 8-11; Tumeen 2: 23-32; 1 Korenti 15: 1-28*)

¹ Ga waa besaa Sabat paaffa, Mēri-Malleen, Salomee na Mēri eew Saak lomussa la'koleñ ki'éeñi'nee faraaffaa Yéesu. ² Cuut ga kímáa besaa deβ ga siminaada, lak nohaa waa mey, ba baa yah loycaa. ³ Ba baa wo' ga díkaantiba an:

- Ati bii yahhuu kipírgíni' atohaa ga halaa loyaa, bi úsaayda ba?

⁴ Wayee daa ba malak hen, ba hotta an atohaa enee wiyaakaa-yaak waama, pírgínuunun bi hanohin yahaa. ⁵ Ba aassa loyaa Yéesu. Ba hotta oomaa-filaa ekuk kúlti fihoo'ta ee fiyaanaaw der, yugin ga bakaa hanoh yahñaamda. Ba tiitta. ⁶ Wayee oomaa-filaa wo''aba an:

- Kaa tíitat. Dú heel Yéesu Nasareet, baa daaysee ga kuraanaada. Mílisin! Ya gaa

dii. Malkat, d'ekatii ya faanohseeda weema.
⁷Wayee karat, dú wo'nee Pee' na tëelíbéecaa tesda an ya d'ewírukinndúu Gëllílee, dú hotnanndi daama, fodaa daa ya wo'eerúukaða✧.

⁸Betieca meycá loyaa, baa núp. Baa saak ndaga kitíit. Ee ba wo''ii ken dara ndaga kiniik.

Yéesu teewukohha ga Mëri-Malleen
(Mëccëe 28: 9-10; Saŋ 20: 11-18; Lúkkaa 24: 9-45)

[⁹Waa Yéesu mílissa ga kímáa besaa d'ef ga siminaada, ya d'efpa kiteewukoh ga Mëri-Malleen yaa ya nísee gari rafcaá biyitnabanakbaada. ¹⁰Mëri-Malleen yaama ka'taka kibéestí' buwaa enee narida, ya laakkaba baa feekoh haf, ba baa looyoh. ¹¹Waa buwaama kelohu an Yéesu yaa pes ee Mëri-Malleen hotinndida, ba gëmmbiiri.

Yéesu teewukohha ga tëelíbéé banak
(Lúkkaa 24: 13-35)

¹²Tíkissa ga, Yéesu teewukohha ga bo' banak ga tëelíbéecaa, na jëmma wiliis, lak ba meyin dëkaa baa yah. ¹³Ba boyukka kiyée-galka tëelíbéecaa tesda, wayee ba gëmmbiiba ban.

Yéesu teewukohha ga tëelíbéecaa bidaaŋkaahbaa na yínooyaa
(Mëccëe 28: 16-20; Lúkkaa 24: 36-49; Saŋ 20: 19-23; Tumeen 1: 6-8)

✧ 16:7 16: 7 Malkat 14: 28.

14 Yéesu méeñdohha kiteewukoh ga tēelíbéecaa bidaañkaahbaa na yíinooyaa, lak ba en na kiñam. Yéesu ña'taba ga daa ba gēmmbiida, na daa ba yégís ga keeñ bi ba tookkii kigēm wo'eencaa buwaa hotti, lak ya mílísinda. 15 Lēehí'ta ya wo''aba an:

- Wíilat ēldúna tóoh, dú jangatnee Hewhewii winéwí'wii ga buwii béebba.✧ 16 Baa gēm garoo ee ya bētísi'unaa, hay kimúc, wayee baa gēmmbiinaa hay ki'atti'u kikaan. 17 Ee kintaancii cii cērí taabukan buwii gēmanda: ga teekkoo, ba hay kikaal rabcaa ga buwaa, ba hay kiwo' lak ci'as. 18 Luu ba abee goṅ ga yahcaagaba, ba an ndom, dara dalooba. Ba hay kitík yahcaagaba ga dúukoolí'caa, ee baama hay kiwak.

Yéesu boyukka ga Kooh

(Lúkkaa 24: 50-53; Tumeen 1: 9-11)

19 Waa Yéesu, Ha'mudii, lēehí'ta kiwo' naba fodaama, ya bēwírussa, aawwa asamaan, ee ya yugohneera Kooh ga yah-ñaabaagari✧. 20 Tēelíbéecaa karussa daa en béeb kijangatnee Hewhewaa winéwí'waa. Ha'mudii yaa lēgēy naba ee teewohha na kintaancaa taam gada, an wo'eenaa Kooh kayoh. Aameen.]

✧ **16:15** 16: 15 Mēdírohat na Tumeen 1: 8. ✧ **16:19** 16: 19 Mēdírohat na Tumeen 1: 9-11.

**Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiliimunkii
ki'askii**

**Noon: Hewhewii winéwí'wii Kooh Kifiliimunkii
ki'askii New Testament**

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Noon)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Sep 2022 from source
files dated 2 Jun 2022

7c1cfb93-c4c9-5127-ac22-ecb23adca870